

Türkiye'de Okulöncesi Eğitiminin Fayda-Maliyet Analizi

MEHMET KAYTAZ

Mart 2005

Türkiye'de Okulöncesi Eğitiminin
Fayda-Maliyet Analizi

Mehmet KAYTAZ

Mart 2005

• İÇİNDEKİLER •

• Sunuş	5
• Özet	7
• Giriş	11
1. Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE) Hizmetleri	13
1.1 Hizmetlerin Kurumsal Yapısı	13
1.2 Okullaşma Oranları	14
1.3 Hizmetlerin Hedeflenmesi	15
2. EÇE Hizmetlerinin Fayda ve Maliyetleri	17
2.1 Potansiyel Fayda ve Maliyetler	17
2.2 Fayda-Maliyet Analizi	19
Maliyet Tahminleri	20
Fayda Tahminleri	21
Fayda-Maliyet Oranları	23
3. EÇE Finansmanı	25
3.1 Devlet	25
3.2 Kullanıcı Ücretleri	27
3.3 Özel Kaynaklar	27
3.4 Alternatif EÇE Modelleri ve Finansman Seçenekleri	28
Finans Araçlarının Türleri	30
4. Sonuç	31
5. Ek: Fayda ve Maliyet Verileri	33
Yaş-Kazanç Profili	33
İskonto Oranı	33
Maliyetler	33
- Tesisler	33
- Ekipman ve Büyük Tamiratlar	34
- Cari Giderler	34
• Kaynakça	35

• SUNUŞ •

1993 yılında kurulan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), eğitim yoluyla toplumu güçlendirmeyi ve bireylerin yaşam kalitelerini iyileştirmeyi görev edinmiş bir sivil toplum kuruluşudur. Bu görevi de erken çocukluk ve yetişkin eğitimi alanlarında verdiği hizmetlerle gerçekleştirmektedir. Hızlı beyin gelişimi ile birlikte, insan zekâsının, kişiliğinin ve sosyal davranışlarının biçimlendiği zaman dilimi olan 0-6 yaş döneminde çocuğun eğitim ve destek alması şarttır. Kuruluşundan bu yana geliştirdiği ve uyguladığı eğitim programlarıyla **300.000 kişiye** ulaşmış ve **3.500 eğitimci** yetiştirmiş olan AÇEV, Türkiye'deki tüm çocukların okulöncesi eğitiminden yararlanması gerektiğine inanmaktadır.

AÇEV, okulöncesi eğitiminin ekonomik boyutunu gözler önüne sermek ve bu konuda geliştirilecek politikalara ışık tutacak bilgileri üretmek adına “**Türkiye’de Okulöncesi Eğitiminin Fayda-Maliyet Analizi**” araştırmasını yaptırma gereğini duymuştur. Söz konusu rapor, okulöncesi eğitimle ilgili oldukça çarpıcı sonuçları yansıtmaktadır.

Öncelikle, erken çocuklukta kaliteli müdahale çalışmalarının **küçük çaplı**, fakat çocuğa, aileye, topluma ve ekonomiye **yüksek getiriler sağlayan yatırımlar** olduğu ortaya çıkmıştır. Erken Çocukluk Eğitimi hizmetlerine yapılan her **1 birimlik** yatırımın, **6.37 birime kadar** bir getiri sağladığı saptanmıştır. Bu da üretimde, doğrudan veya dolaylı vergi gelirlerinde ve kamu hizmetlerinde artış anlamına gelmektedir ki böylesi bir ekonomik geri dönüşüm kamu yatırımları için yüksek bir orandır. Bu çerçevede yalnızca ücretliler söz konusu edildiğinde bile gelir vergilerinden elde edilecek gelirin % 3 oranında artması öngörülmektedir.

AÇEV ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde uygulanan, esnek ve daha düşük maliyetli erken çocukluk eğitimi hizmetlerine bir örnek sayılabilecek Anne Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP) üzerine yapılan analiz, **fayda-maliyet oranlarının 8.14 gibi bir değere kadar** çıkabildiğini göstermektedir.

Prof. Dr. Mehmet Kaytaş'ın araştırması da, **bir yıllık okulöncesi eğitime yapılacak birim yatırımın, bireye ve topluma, yalnızca lise düzeyinde okulu terk oranlarının düşmesiyle 2.28 birimlik bir fayda sağlayacağını** ortaya çıkarmıştır.

Yetersiz okulöncesi eğitiminin ve buna bağlı olarak çocukların okula hazır olmamalarının etkileri, ortaokul ve lise öğrencilerinin performansına da yansımaktadır. 2003 PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) araştırmasının ilk sonuçları 15 yaşındaki Türk öğrencilerin (Meksikalı akranları ile birlikte) OECD ülkeleri arasında **matematik becerilerinde en düşük sırada** yer aldığına işaret etmektedir. Öğrencilerin % 50'sinden fazlasının geleceğin bilgiye dayalı ekonomilerinde rekabet için gerekli matematik bilgi ve becerilerinden yoksun olduğunun bulgulanması, ülkemizin işgücü potansiyeli açısından çok açık bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Ancak aynı çalışmada okulöncesi eğitimi almış olan çocukların bu eğitimi almamış olanlara göre, **lisede öğrenme becerilerinde 2 yıl daha önde** oldukları saptanmıştır. Bu nedenle de Türkiye'nin günümüzün bilgi toplumunda rekabet edeceği insan gücü açısından okulöncesi eğitimi son derece büyük bir önem içermektedir.

AÇEV, ülkenin okulöncesi eğitimi konusunda süregelen sorunlarına kamuoyunun dikkatini çekebilmek ve toplumun tüm kesimlerinde bir bilinç oluşturabilmek amacıyla “7 Çok Geç Kampanyası”nı başlatmıştır. Kampanya çalışmaları sonucunda eğitim politikalarında köklü bir değişikliğe ulaşarak, ülkedeki tüm çocukların okulöncesi eğitimi hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması hedeflenmektedir.

“Türkiye’de Okulöncesi Eğitiminin Fayda-Maliyet Analizi” raporunda, erken çocukluk eğitimi hizmetlerinin okulöncesi eğitime ilişkin bir fayda-maliyet analizi kullanılarak yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanıyor. Yanı sıra, devletin özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan hedefli ve esnek erken çocukluk eğitimi hizmetlerine destek olması, özel programlar geliştirmesi ve mümkün olduğunda maliyetleri geri almaya çalışması öneriliyor.

Önceki araştırmalarda görüldüğü üzere, Prof. Dr. Mehmet Kaytaç’ın değerli çalışmasının sonuçları da okulöncesi eğitiminin vazgeçilmezliğini ve sayısız yararlarını yeniden karşımıza çıkarıyor.

Elinizde tuttuğunuz raporun, fikir önderlerinin ve karar vericilerin konunun yaşamsal önemini kavramalarını sağlayıp çözüm üretimine katkıda bulunmasını diliyoruz.

• ÖZET •

Erken çocukluk gelişimi (EÇG) ve erken çocukluk eğitimi (EÇE) hizmetleri, yaşamlarının ilk yıllarındaki çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimine yapılan müdahalelerdir. Bu hizmetlerin arasında gündüz bakımevleri, anaokulları, eğitilmiş profesyonellerce yapılan ev ziyaretleri, sağlık ve dengeli beslenme hizmetleri ve anne-baba eğitimi sayılabilir. Uluslararası çapta yapılan araştırmalar erken çocuklukta kaliteli müdahale çalışmalarının çocuğa, aileye, topluma ve ekonomiye yüksek getiriler sağlayan, fakat küçük çaplı yatırımlar olduğunu göstermektedir.

- Etkili EÇE hizmetleri çocuklara, aileye ve topluma önemli ekonomik ve sosyal faydalar sağlar:
- EÇE hizmetleriyle iyi beslenmiş, sağlıklı çocuklar yetişir; çocuk ölüm oranları düşer.
- Bilişsel, bedensel, sosyal ve duygusal açılardan sağlıklı gelişmiş olan çocuklar okula daha hazır olur, daha iyi uyum sağlarlar. Buna bağlı olarak da ilköğretimin kalitesi artar, öğretmenler daha verimli olur.
- Okula hazır olan çocuklar arasında sınıf tekrarlama ve okulu terk oranları daha düşük düzeylerde. Böylece, eğitimin maliyeti de düşer.
- Daha fazla eğitim, daha üretken bir işgücü ve buna bağlı olarak da daha yüksek oranlarda üretim anlamına gelir.
- Daha fazla eğitim daha iyi nitelikli vatandaşlar yaratır; suç oranları düşer.
- Daha fazla eğitim toplumdaki sosyal ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlı eşitsizlikleri azaltır.
- EÇE hizmetleri kadınların işgücüne daha fazla katılıp üretkenliklerini artırmaları için bir olanak sağlar.
- EÇE hizmetleri son on yıllarda yoğun bir şekilde yaşanan köyden kente göçün getirdiği, değişen demografik ve sosyal koşulların neden olduğu sorunların çözümüne katkıda bulunur.
- EÇE hizmetlerine yapılan yatırım, özellikle de risk altındaki çocuklar hedeflendiğinde yüksek getiriler sağlar. Yapılan yatırımlar yetersiz kaldığında mevcut eşitsizliklerin daha da artması söz konusudur.

Türkiye, orta ila düşük gelirli tüm ülkeler arasında okulöncesi eğitimden faydalanan çocuk oranı en düşük ülkelerden biridir. Son on yılda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak ülkemizin daha çok yol kat etmesi gereklidir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'yla 4 ila 6 yaş grubu çocuklar için % 25 gibi bir okullaşma oranı hedeflenmiştir. Mevcut okullaşmış çocuk oranı % 13 civarındadır. Bu oran, toplumsal yapısı benzer ancak geliri daha düşük ülkeler için bile çok düşük bir orandır.

Yetersiz okulöncesi eğitimin ve buna bağlı olarak çocukların okula hazır olmamalarının etkileri, ortaokul öğrencilerinin performansına da yansımaktadır. TIMMS (Uluslararası Matematik ve Fen Bilgisi Araştırması) ve PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi) gibi uluslararası taramalar Türk öğrencilerin kötü performans gösterdiğini ve genelde performans sıralamasının en alt bölümünde yer aldığını göstermiştir. 2003 PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) araştırmasının ilk sonuçları 15 yaşındaki Türk öğrencilerin (Meksikalı akranları ile birlikte) OECD ülkeleri arasında matematik becerilerinde en düşük sırada yer aldığına işaret etmektedir.

Öğrencilerin yarısından fazlasının matematik becerileri Düzey 1'i aşmamaktadır. Karşılaştırmalı uluslararası araştırmaların bulguları, Türkiye'nin gelecekteki işgücüne dair çok açık bir tehlike sinyali vermektedir. Öğrencilerin % 50'sinden fazlası geleceğin bilgiye dayalı ekonomilerinde rekabet için gerekli matematik bilgi ve becerilerinden yoksundur.

Üstelik tek sorun Türkiye'deki EÇE hizmetlerinin düşük düzeylerde seyretmesi de değildir. Türkiye'de üstünde durulan ana model, kurum merkezli EÇE modelidir. Bu durum risk altındaki çocuklara ulaşmayı çok zor, hatta imkânsız hale getirmektedir. Örneğin, EÇE hizmetlerine en çok ihtiyacı olan, bu hizmetlerden en fazla faydalanacak olan çocuklar kırsal alandaki çocuklardır. Mevcut EÇE sistemi bu çocuklara ulaşmamaktadır. Dahası, başlıca olarak 4 ila 6 yaşındaki çocuklar hedeflenmekte, daha küçük çocuklar ihmal edilmektedir. Daha küçük çocuklara yönelik EÇE hizmetlerinin sağladığı faydalar, daha büyük çocukları hedefleyenler kadar önemli sonuçlar barındırmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, devletin farklı eğitim düzeylerine yaptığı yatırımlarda gözettiği öncelikler de çok açık değildir.

EÇE hizmetleri eğitime daha fazla kaynağın ayrılmasıyla yaygınlaştırılabilir. Başka yerlerde yapılan araştırmalar, EÇE'ye yapılan yatırımın düşük düzeyde olduğu durumlarda bile sosyal ve ekonomik açıdan yüksek getiriler sağladığını göstermektedir.

Bu rapor EÇE hizmetlerinin okulöncesi eğitime dair bir fayda-maliyet analizi kullanılarak yaygınlaştırılmasını vurgularken, AÇEP Takip Araştırması'nın ön bulgularından faydalanmaktadır. Küçük yaşlarından yirmili yaşlarının ortalarına dek bir grup çocuğun gelişimini izleyen AÇEP Takip Araştırması, herhangi bir EÇE müdahalesi çalışmasında yer alan çocukların böyle bir müdahaleden yoksun kalan çocuklardan daha yüksek düzeyde eğitim aldığını ortaya koymaktadır. EÇE müdahalesi çalışmasında yer alan çocuklar daha yüksek ve istatistiki açıdan anlamlı oranda yüksek öğrenime devam etmişlerdir. Okulu terk oranları çerçevesinde, okulda gösterdikleri performans daha iyidir; iki grup arasında özellikle ortaokulda istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Dahası, bu çocuklar müdahale çalışmasına katılmamış çocuklara oranla daha az zayıf not almaktadır. Daha üstün performansları iş piyasalarında da sürmektedir. Daha yüksek oranı bir işte çalışmakta, daha az sıklıkta işten çıkarılmaktadır. Okulda ve çalışma yaşamında gösterdikleri daha başarılı performans, çocukluk döneminde kendilerinin veya bazı durumlarda annelerinin aldığı EÇE hizmetleri nedeniyle.

Fayda-maliyet analizi tüm fayda ve maliyetlerin parasal açıdan ifade edilmesini gerektirir. Fakat faydaların çoğu için bu mümkün değildir. Bu raporda EÇE hizmetlerinden sağlanması beklenen faydalar sadece daha yüksek eğitim düzeyiyle ve buna bağlı olarak artan üretkenlik ve kazanç ile sınırlı tutulacaktır. Artan eğitim düzeyi temel olarak üretkenliği ve buna bağlı olarak üretimi artırır. Eğitim ekonomisindeki standart yaklaşım da budur. Simülasyonlar okullaşma oranlarında mütevazı artışları, okulu terk oranlarında da mütevazı düşüşleri temel alarak hazırlanmıştır. Fayda olgusuna bu sınırlı yaklaşımla bile hesaplanan fayda-maliyet oranları 4.35 ila 6.37 arası bir yelpazeye yayılmaktadır. Başka bir deyişle EÇE hizmetlerine yapılan her bir birim yatırım, 6.37 birime kadar bir getiri sağlamaktadır.

Bu da üretimde artış, doğrudan veya dolaylı vergi gelirlerinde artış ve kamu hizmetlerinde artış anlamına gelir. Ücretliler çerçevesinde gelir vergilerinden elde edilecek gelirin % 2.7 oranında artması beklenmektedir. Bu oran, asgari bir oran olarak görülmelidir. Sadece ücretlileri kapsamasının yanı sıra, araştırmalarda gelirlerin düşük gösterilmesi eğilimi sonucunda ücretler ve buna bağlı olarak gelir vergisi gelirleri de olduğundan daha az olarak belirmektedir. Vergiden sağlanan gelirdeki artış faydalara dahil edilmemiştir.

Herhangi bir okulöncesi eğitimi almamış öğrencilerin ortaokulu terk oranları daha yüksektir. Okulu terk oranlarının eşitlendiği basit bir senaryo, fayda-maliyet oranının 2.28 olarak belirdiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, bir yıllık okulöncesi eğitime yapılacak birim yatırım, bireye ve topluma, sadece okulu terk oranlarının düşmesiyle 2.28 birimlik bir fayda sağlayacaktır.

Analize rakama dökülebilir tek bir fayda dahil edildiğinden, bu oranlar ilk tahminler olarak değerlendirilmeli, en asgari değeri yansıttıkları dikkate alınmalıdır. Kişisel ve toplumsal başka faydalar rakama dökülebilse, fayda-maliyet oranlarının da daha yüksek olacağı açıktır.

Pek çok ülkede okulöncesi eğitimin özel doğası gereği, eğitime başlıca olarak merkezi ve yerel yönetimler kaynak sağlamaktadır. Eğitimdeki dışsallıklar ve bilgisel sorunlar, devlet müdahalesinin ana savlarını oluşturur. Belli bir toplumda eğitim düzeyinin artması sadece eğitim alan kişilerin değil, diğer bireylerin de üretkenliğini artırır. Toplumda küçük ama yüksek eğitilmiş bir kitlenin varlığı, ekonomik büyüme ve insani gelişim için yeterli değildir. PISA araştırması Türkiye’de öğrenci performansının başka ülkelere kıyasla büyük farklılıklar gösterdiğini yansıtmaktadır. Bunun başlıca nedeni, farklı kalitede okulların varlığı, belki de devlet ve özel okulların arasındaki kalite farkı olabilir. Devlet bu eşitsizlikleri azaltmaya yönelik çaba harcamalıdır. Bunun bir yolu da daha fazla okulöncesi eğitim sağlamaktır.

Türk öğrencilerin uluslararası düzeydeki düşük performansları, Türkiye’nin OECD çerçevesinde daha düşük gelirli bir ülke olmasına bağlı olmayabilir. Örneğin Kore’de kişi başına düşen gelir OECD ortalamasının % 30 altındadır ancak Koreli öğrenciler en yüksek performansı gösteren öğrenciler arasındadır.

Mevcut ve devlete ait EÇE hizmetleri kurum merkezlidir. Bu modelin Türkiye’nin pek çok kesiminde yaygınlaşması gereklidir. Ancak bu model risk altındaki çocuklara ulaşmakta etkili olmadığı gibi, maliyeti de daha yüksektir. Mevcut ekonomik koşullarda devletin bu hizmetleri geniş çapta yaygınlaştırması mümkün değildir. Örneğin okulöncesi eğitimde % 25 düzeyinde okullaşma oranlarına ulaşmak, en az 16150 yeni sınıf ve öğretmen gerektirecektir. Bu da başlangıç yatırımı olarak büyük bir harcamadır. Şimdiki durumda diğer eğitim düzeylerine oranla en düşük öğrenci başına harcama okulöncesi eğitime aittir. Bu durum hem devlet, hem de haneler için geçerlidir. Devlet EÇE’nin önemini kabul edip tanırken, haneler için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu raporda devletin okulöncesi eğitimi yaygınlaştırma çalışmalarına devam etmesi, özel sektör ve STKlar tarafından sunulan hedefli ve esnek EÇE hizmetlerine destek olması, özel programlar geliştirmesi ve mümkün olduğunda maliyetleri geri almaya çalışması öne sürülecektir.

Anne Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP), STKlar tarafından sunulan esnek ve daha düşük maliyetli EÇE hizmetlerine bir örnek sayılabilir. Ön bulgular fayda-maliyet oranlarının 8.14 gibi bir değere kadar çıkabildiğini göstermektedir.

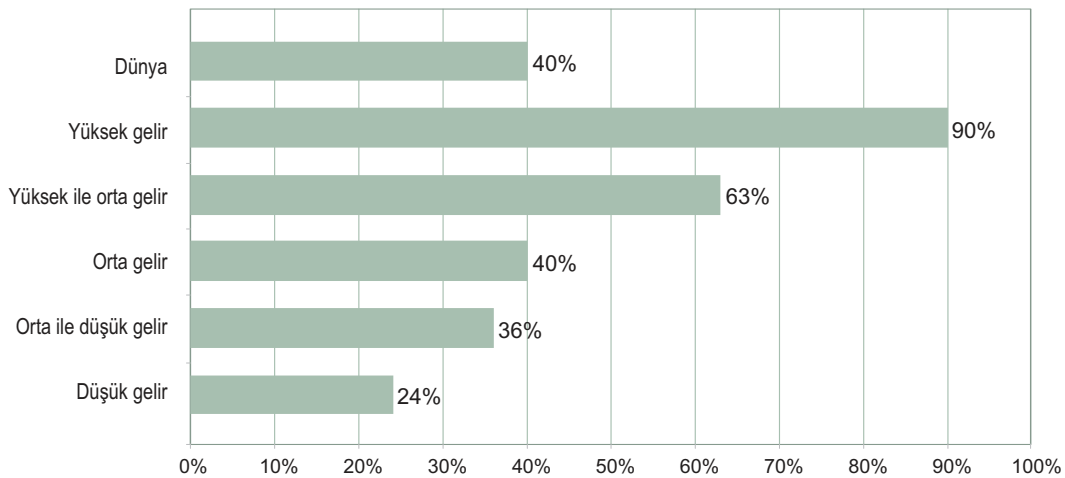

• GİRİŞ •

Çocuğun gelişiminde ilk yılların önemini belgeleyen, tıp ve eğitim alanında yapılmış pek çok araştırma vardır. İnsanlarda zekânın, kişiliğin ve sosyal davranışların, başka bir deyişle zihinsel gelişimin en hızlı olduğu dönem, erken çocukluk yıllarıdır. Araştırmalar beynin en çok en erken yaştaki deneyimlere yanıt verdiğini ve çevrenin beynin gelişimi üstünde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Toplam zekâ potansiyelinin yarısının, çocuk dört yaşına ulaştığında tamamlanmış olduğu tahmin edilmektedir. Erken çocukluk gelişimi programları çocukların daha küçük yaşta beslenmelerini, sağlıklarını, zihinsel gelişimlerini ve sosyal etkileşim becerilerini geliştirecek müdahale çalışmaları içerir. Kaliteli bir müdahale çalışmasında yer almış olan çocuklar daha sonraları müdahaleden faydalanmamış olanlara oranla okulda daha başarılı, sosyal ve duygusal açılarından daha yetkin ve erken çocukluk döneminde daha ileri sözel ve zihinsel gelişim gösterme eğilimindedirler. Erken çocukluk gelişimine yapılan yatırım ülkenin gelecekteki işgücüne de yapılan bir yatırımdır. İnsani gelişim de erken çocukluk gelişimi (EÇG) ile yakından ilintilidir; daha büyük çapta olmakla birlikte, aynı boyutları kapsar: eğitim, sağlık, sosyal gelişim ve büyüme. Başka bir deyişle EÇG'ye yatırım yapmak, insani gelişime yatırım yapmanın başlangıç noktasıdır.

Türkiye tüm orta ila düşük gelirli ülkeler arasında en düşük okulöncesi eğitim oranlarından birine sahiptir. 2003 yılında sadece 360 bin kadar çocuk EÇE hizmetlerine kayıtlı idi. EÇG'nin öneminin farkında olan devlet, son on yıldır okullaşma oranlarını yükseltmeye yönelik bir çaba göstermektedir. Bir ilerleme kaydedildiği de kesindir. Şimdilerde, 2005 yılı için %25'e ulaşan bir okullaşma oranı hedeflenmektedir. Bu hedefe önümüzdeki birkaç yıl içinde ulaşılması neredeyse imkânsızdır. Mevcut oranı neredeyse ikiye katlamakla eşanlamlıdır. Türkiye bu hedefe ulaştığında ise, bu oran yine de ortalama okullaşma oranının % 36 olduğu diğer orta-düşük gelirli ülkelerdeki oranların altında olacaktır.

Gayri Safi Okulöncesi Okullaşma Oranları

Kaynak: Dünya Bankası

Türkiye, kişi başına düşen gelirin yaklaşık 3383 dolar olduğu, gelişmekte olan bir ülkedir. Ekonomisi neredeyse son yirmi yıldır yüksek düzeyde bütçe açıkları yüzünden ciddi şekilde aksaklıklar yaşamıştır. 1997 yılındaki Temel Eğitim Reformu'na dek eğitim bütçesi çok kısıtlı kalmış, eğitime ayrılan bütçenin tahsisatında genelde diğer eğitim düzeyleri tercih edilmiştir.

Mali kaynakların yetersizliği, erken çocukluk eğitimi (EÇE) hizmetlerine gerekenden daha az devlet yatırımı yapılmasının nedenlerinden biri olabilir. Kuşkusuz ki EÇE hizmetlerine yatırım eğitimin başka düzeylerine yapılan yatırımlar dahil, pek çok diğer yatırımla rekabet halindedir. Bu rapor, Türkiye’de okulöncesi eğitimin bir ekonomik analizini yapmaktadır. Okulöncesi eğitimin faydaları ve maliyetleri takriben belirtilecek, bir fayda-maliyet oranı hesaplanacaktır. Analize dahil edilen faydalar, sadece para olarak ifade edilebilecek olanlardır. Bu nedenle sonuçlar asgari değerlerin ifade edildiği, yakın tahminler olarak olarak görülmelidir.

Birinci Bölüm’de Türkiye’deki EÇE hizmetleri gözden geçirilecektir. İkinci Bölüm’de EÇE’nin faydalarına dair kısa bir özet sunulacak, okulöncesi eğitime dair bir fayda-maliyet oranı hesaplanacaktır. Üçüncü Bölüm’de bazı finansman seçenekleri gözden geçirilecek ve tartışılacaktır.

• 1. TÜRKİYE'DE ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ HİZMETLERİ •

1.1 EÇE Hizmetlerinin Kurumsal Yapısı

Türkiye'de EÇE hizmetlerinin sağlanması 19. yüzyılın başlarına dayanır. Ancak kuralların oluşturulması ve ilk yönetmeliğin hazırlanması 1915 yılında bağımsız bir anaokulunun açılabilmesi nedeniyle olmuştur. EÇE'nin önemi ancak 1961'de yürürlüğe giren yeni eğitim kanunuyla vurgulanmış, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) politika tartışmalarında ve programlarında ayrı bir konu olarak ele alınmıştır. 1992 yılında MEB'e bağlı Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Müdürlüğün başlıca görevi Türkiye'de EÇE hizmetlerini düzenlemek, denetlemek ve/veya yürütmektir. EÇE hizmetlerini sunan bir diğer başlıca kurum, Başbakanlık'a bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur (SHÇEK). EÇE hizmetleri ayrıca özel sektör tarafından da sunulmaktadır.

Mevcut EÇE hizmetleri çocuğun yaşına ve hizmetin sunulduğu kuruma göre kategorilere ayrılır. Kreşler, 0-36 aylar arasındaki çocuklara bakım ve eğitim sağlar. MEB'e göre 'okulöncesi eğitimi' 36-72 aylar arasındaki çocukları kapsamakta, bu hizmet anaokulları vasıtasıyla sağlanmaktadır. MEB'in teknik eğitim bölümlerince yürütülen 'uygulama sınıfları' da bu yaş grubunu kapsar. Devlet veya özel ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları 6 yaşındaki çocukları hedefler. Belli bir okula bağlı ana sınıflarının sayısı, okulun büyüklüğüne bağlıdır.

SHÇEK korunmaya muhtaç çocuklara hizmet vermeyi amaçlar. SHÇEK'e bağlı çocuk bakım merkezleri ve yetiştirme yurtları 0-6, 7-12 veya 0-12 yaş gruplarına hitap etmektedir. SHÇEK'in ayrıca çalışan ancak maddi gücü özel kreşlere yetmeyen anne-babaların çocuklarına yönelik az sayıda da olsa kreş ve gündüz bakımevi de mevcuttur.

MEB, devlete veya özel sektöre ait tüm anaokullarının ve ana sınıflarının düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumludur. Kreş ve gündüz bakımevlerinin sorumluluğunu MEB ve SHÇEK birlikte üstlenir; MEB eğitim unsurlarından, SHÇEK ise geri kalan diğer tüm unsurlardan sorumludur.

MEB ayrıca hem ebeveynleri, hem de çocukları hedefleyen televizyon programları sunar. SHÇEK ise bir Sosyal Kalkınma Planı ve risk altındaki çocuklara yönelik yaz kursları sunmaktadır.

Beslenme ve çocuk sağlığını ele alan EÇE hizmetleri, Sağlık Bakanlığı'nın Ana-Çocuk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğudur.

Türkiye'de EÇE hizmetlerinin geliştirilmesi ve sunulması konusunda STKlar ve uluslararası kuruluşlar önemli bir rol oynar. Bu konuda önde gelen STK, Anne Çocuk Eğitim Vakfı'dır (AÇEV). AÇEV'in hizmetleri çocukların yanı sıra, çocukların içinde bulunduğu çevreye de yöneliktir. AÇEV, anne/baba/çocuk eğitimini ve kadının güçlendirilmesini kapsayan ev merkezli bir program ile, ev ziyaretleri, yaz okulöncesi kursları ve televizyon programları hazırlayıp sunar. Şimdilerde programın bir bölümünü AÇEV'in desteğiyle MEB yürütmektedir.

Kadının Emekini Değerlendirme Vakfı ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği de annelere ve çocuklara yönelik hizmetler sunmaktadır.

1.2 Okullaşma Oranları

Tablo 1.1 EÇE hizmetlerinin son durumunu göstermektedir. Mevcut hizmetlerin yaklaşık % 90'ını doğrudan MEB sunmaktadır. EÇE hizmetlerinin büyük kısmı ana sınıflarında sağlanır. Özel sektörde bunun tam tersi geçerlidir. Özel sektör okulöncesi eğitimde yaklaşık % 7'lik bir paya sahiptir. Özel okulların kapasitesi genelde daha küçüktür. Ancak özel okullarda öğretmen başına düşen çocuk sayısı, MEB'e bağlı okullara oranla önemli derecede daha azdır. Kreş ve gündüz bakımevlerinin büyük çoğunluğu da özel sektöre aittir. Bunun bir nedeni de, belli bir sayıda işçi çalıştıran bazı işyerlerinin gündüz bakım olanakları sağlamasını zorunlu kılan İş Kanunu'dur.

Tablo 1.1 Erken Çocukluk Hizmetlerinin Sayı ve Türleri (2003-2004)

Kaynak	Hizmetler	Okul/Sınıf Sayısı	Çocuk Sayısı	Öğretmen Sayısı
MEB	Ana Sınıfları	10.922	267.958	10.518
	Anaokulları	483	42.664	2.020
	Uygulama Okulları	308	7.767	597
	Devlet Kurumları	397	13.758	1.544
Özel/MEB	Ana Sınıfları	199	5.004	741
	Anaokulları	300	9.059	620
SHÇEK	Kreş ve Gündüz Bakımevleri	48	850	
Özel/SHÇEK	Kreş ve Gündüz Bakımevleri	1.083	12.289	3.082
Toplam		13.740	359.349	19.122

Kaynak: MEB, SHÇEK

Türkiye'nin nüfusu düşünülecek olursa, *Tablo 1.1*'deki değerler çok düşüktür. Ancak özellikle son yıllarda istikrarlı bir artış söz konusudur. Son on yılda EÇE hizmetlerinin herhangi birinden faydalanan çocuk sayısı ikiye katlanmıştır. *Tablo 1.2* 1991-1992 öğretim yılından beri okullaşma oranlarında kaydedilen ilerlemeyi yansıtmaktadır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2005 yılında % 25'lik bir okullaşma oranı hedeflemiştir. Görünüşe göre bu hedef oranın ancak yarısına ulaşılabilir.

Öte yandan, ülkemize benzer ve daha düşük gelirli, veya benzer toplumsal yapıdaki ülkelerde okullaşma oranları önemli derecede daha yüksektir. Örneğin, *Tablo 1.3*'te de görüldüğü gibi okullaşma oranı % 12 olan Mısır, 2015 yılına kadar bu oranı % 65'e çekmek için çok önemli adımlar atmıştır.

Tablo 1.2 Anaokulları ve Ana Sınıfları Okullaşma Oranları (%)

Yıl	%
1991-1992	5.1
1992-1993	5.2
1993-1994	6.1
1994-1995	7.3
1995-1996	7.6
1996-1997	8.9
1997-1998	9.3
1998-1999	10.0
1999-2000	10.2
2000-2001	10.3
2001-2002	11.0
2002-2003	11.7
2003-2004	13.2

Kaynak: MEB

Tablo 1.3 Bazı Ülkelerin Okullaşma Oranları (3-5 yaş grubu, 2000-01 rakamları)

Ülke	Oran (%)	Ülke	Oran (%)
Almanya	70	İtalya	95
Belçika	95	Japonya	84
Bulgaristan	61	Letonya	56
Çek Cumhuriyeti	72	Litvanya	49
Danimarka	89	Lüksemburg	97
Endonezya	19	Meksika	70
Estonya	81	Mısır	12
Fas	34	Ürdün	27
Fransa	100	Suriye	9
Gürcistan	22	Yunanistan	73

Kaynak: UNESCO

EÇE hizmetlerinden faydalanan çocukların sayısındaki artış, başlıca olarak yeni inşa edilen anaokulları ve ana sınıflarındaki artış ile, artan öğretmen sayısından kaynaklanmaktadır. Devlete bağlı anaokullarındaki artış 1996'da başlamıştır. Toplamda anaokulların sayısı on kat artmıştır. Özel anaokullarının sayısındaki eğilim, aynen devam etmektedir ve son on yılda neredeyse iki kat artmıştır. Öte yandan özel ana sınıfları 2002 yılında zirveye ulaştıktan sonra ani bir düşüşe geçmiştir. Devlete ait ana sınıflarındaki artış, 1997 yılında zorunlu öğretimin sekiz yıla çıkarılmasından sonra yeni ilköğretim okullarının açılmasını izlemiştir.

Tablo 1.4 Anaokullarının ve Ana Sınıflarının Sayısı

Yıl	Anaokulları			Ana Sınıfları			Genel Toplam
	Devlet	Özel	Toplam	Devlet	Özel	Toplam	
1992-1993	35	160	195	4.104	106	4.210	4.405
1993-1994	49	160	209	5.377	134	5.511	5.720
1994-1995	65	152	217	5.658	161	5.819	6.036
1995-1996	79	140	219	5.998	208	6.206	6.425
1996-1997	100	155	255	6.294	237	6.531	6.786
1997-1998	129	182	311	6.356	332	6.688	6.999
1998-1999	189	219	408	7.200	368	7.568	7.976
1999-2000	269	237	506	7.665	400	8.065	8.571
2000-2001	301	262	563	7.996	437	8.433	8.996
2001-2002	348	262	610	8.524	509	9.033	9.643
2002-2003	418	279	697	8.807	153	8.960	9.657
2003-2004	483	300	783	11.230	199	11.429	12.212

Kaynak: MEB

EÇE hizmetlerinin yaygınlaşmasındaki önemli engellerden biri, öğretmen açığıdır. Son on yılda tesislerin artmasıyla birlikte, öğretmen sayısı da iki katına çıkmıştır. Bunda MEB'in yaşama geçirdiği 'usta eğiticiler' politikası etkili olmuştur. Kız Meslek Liseleri'nin çocuk gelişimi bölümü mezunları da merkezi üniversite sınavında belli bir düzeyin üstünde puan aldıkları takdirde Anadolu Üniversitesi'nde derslere başlayıp bir yandan da öğretmenlik yapmaya başlayabilecekler. Bu kişiler mezun olana dek yarı-zamanlı olarak işe alınacaklardır.

Tablo 1.5 Öğretmen Sayısı

Yıl	Öğretmen Sayısı
1992-1993	8855
1993-1994	8870
1994-1995	9464
1995-1996	9622
1996-1997	10059
1997-1998	10186
1998-1999	11825
1999-2000	15696
2000-2001	16563
2001-2002	18149
2002-2003	18921
2003-2004	19122

Kaynak: MEB

1.3 Hizmetlerin Hedeflenmesi

MEB okulöncesi eğitimin dört temel hedefinden birini, elverişsiz çevrelerde yaşayan çocuklar için ortak bir eğitim ortamı yaratmak olarak tanımlar. MEB bu hedefine okula kayıt sırasında elverişsiz çevrelerden gelen çocuklara öncelik vererek ulaşmaya çalışır. Pek çok yerde bir anaokuluna veya ana sınıfına talep, mevcut kapasitenin üstündedir. Bu gibi durumlarda yoksul ailelerden ve elverişsiz çevrelerden gelen çocukların önceliği vardır.

Elverişsiz şartlarda yaşayan çocuklara ulaşabilmek, okulun nerede olduğuna da bağlıdır. EÇE hizmetleri Türkiye çapında oldukça dengeli bir dağılım göstermektedir; nüfusu daha kalabalık bölge ve illere daha fazla hizmet ulaşmaktadır. *Tablo 1.7* bölgelerin kişi başına geliri ile EÇE hizmetlerinden faydalanan çocuk sayısı arasında pozitif bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Toplam olarak bakıldığında, bu doğrudur. Ancak il düzeyinde bu ilişki geçerliliğini kaybetmektedir. İllerde kişi başına düşen gelir ile EÇE hizmetinden faydalanan çocuk sayısının il nüfusuna olan oranı arasında pozitif bir ilişki olmasına rağmen bu ilişki düşük bir değere sahiptir ve istatistiki açıdan anlamlı değildir. Bu da MEB'in en azından il düzeyinde kendi koyduğu EÇE prensiplerine uymada başarılı olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan il merkezinde veya kentte dağılım başka bir resim çiziyor olabilir. Nüfusun büyük kesiminin kırsal alanlarda yaşadığı düşünülürse, MEB'in işinin zor olacağı açıktır. Kurum merkezli eğitim ise bunu daha da zorlaştırmaktadır.

Tablo 1.6 Yeni Başlayan Eğitimciler

Yıl	Eğitici Sayısı	Faydalanan Çocuk Sayısı
2000-2001	3.312	55.086
2001-2002	5.435	88.452
2002-2003	6.230	98.009
2003-2004	7.455	122.144

Kaynak: MEB

Tablo 1.7 Okula Kayıtlı Çocukların Bölgelere Göre Dağılımı (2001)

	Nüfus (x1000)	Kişi Başına Düşen Gelir (x1000000 TL)	Öğrenci Sayısı
İstanbul	10.243	3.711	48.657
Batı Marmara	2.917	2.907	19.135
Ege	9.039	3.082	55.849
Doğu Marmara	5.782	3.959	39.030
Batı Anadolu	6.557	2.802	36.760
Akdeniz	8.835	2.472	50.699
İç Anadolu	4.210	1.917	20.503
Batı Karadeniz	4.877	2.068	17.127
Doğu Karadeniz	3.151	1.730	11.767
Kuzeydoğu Anadolu	2.520	1.114	7.449
İç Doğu Anadolu	3.770	1.297	15.348
Güneydoğu Anadolu	6.717	1.437	36.175

Kaynak: MEB, DİE

MEB ve SHÇEK bazen risk altındaki çocuklara ulaşmak amacıyla STKların ve uluslararası kuruluşların yardımıyla özel projeler yürütür. Şimdilerde MEB ile AÇEV, seçilmiş bazı illerde Okulöncesi Ebeveyn-Çocuk Eğitimi yürütmektedir. Ayrıca MEB, SHÇEK ve AÇEV, bir yandan da anne-babaların ve çocukların eğitimine yönelik bir başka projede işbirliği yapmaktadır.

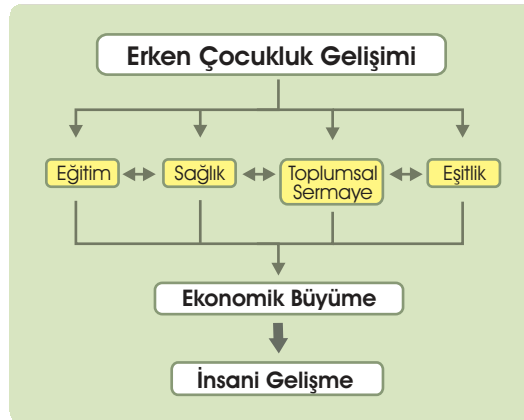
• 2. EÇE HİZMETLERİNİN FAYDA VE MALİYETLERİ •

Erken çocukluktaki müdahalelerin faydaları araştırmalarca sabittir. Bu faydalar çocuğa, anne-babalara ve genel anlamda topluma olan faydalar olarak sınıflandırılabilir, kısa vadeli ve uzun vadeli faydalar olarak değerlendirilebilir. Bunları doğrudan ve dolaylı faydalar olarak sınıflandırmak da mümkündür. Sorun, faydaları rakama dökmektedir. Okul performansı gibi bazı faydalar ölçülebilirken, toplumsal uyumu ölçmek çok zor olabilir. Bir adım sonrasında da faydaları parasal olarak ifade etmek vardır. Faydaların büyük çoğunluğunu parasal değerlere dönüştürmek mümkün değildir. Bu bölümde önce fayda ve maliyetler kısaca anlatılacak, ardından ölçülebilen faydalardan sadece biri, yani artan verimlilik ve buna bağlı olarak bir yetişkinin çalışma yaşamında artan geliri kullanılarak fayda-maliyet oranı hesaplanacaktır.

2.1 Potansiyel Fayda ve Maliyetler

Geniş tanımıyla insan gelişimi, bir toplumun genel hedefi olarak ifade edilebilir. Bir toplumun eğitimini ve sağlığını, toplumsal kalkınmasını ve ekonomik büyümesini kapsar. EÇE programları çocukların daha gelişimlerinin ilk yıllarında beslenmesini, sağlığını, bilişsel gelişimini ve sosyal etkileşim becerilerini geliştirmeyi amaçlar. İnsani gelişim ve EÇG çok yakından ilintilidir. Kaliteli bir müdahale çalışması toplumun eğitimi düzeyini yükseltecek, daha sağlıklı olmasını sağlayacak, toplumsal uyumu ve buna bağlı olarak toplumsal sermayeyi artırarak daha fazla eşitlik sağlanmasına neden olacaktır. Sağlık, eğitim, toplumsal sermaye ve eşitlik, ekonomik büyüme ve insani gelişimle ilintilidir. EÇG ise insani gelişimin başlangıç noktasıdır (Young 1996; van der Gaag 2000).

Şekil 2.1: EÇG ve İnsani Gelişim

Kaynak: van der Gaag, 2002

EÇE'nin faydaları belli bir araştırmanın veya politikanın amaçlarına göre listelenebilir. Aşağıdaki tablo Cleveland ve Krashinsky'den (2003) uyarlanmıştır. Myers (1996) faydalanan grupları, değişim alanlarını ve değişim göstergelerini temel alan bir tablo sunarken, Haveman ve Wolfe (1984) ekonomik etkiler açısından özel, kamuya ait veya pazarlanan okullara etki eden kanalları inceleyerek bu konuda tahminlerin mevcut olup olmadığına dair bilgiler sunar (van der Gaag ve Tan, 1998).

Tablo 2.1 EÇE ve Bakım Hizmetlerinin Potansiyel Fayda ve Maliyetleri

Etkinin Türü	Potansiyel Fayda	Potansiyel Maliyet
Çocuklar Üstündeki Etkiler		
Çok önemli ilk yıllarda çocukların gelişimini teşvik eder.	İlk yıllarda çocukların beyinsel ve sosyal gelişiminin artması çocuğun okula daha hazır olmasını sağlayarak uzun vadede beceriler, gelir, üretkenlik ve ekonomik büyüme, çocuk suçlarında ve suç işlenmesinde azalma, daha iyi sağlık, daha yüksek vergi gelirleri ve daha iyi birer vatandaş olma gibi getiriler sağlayabilir.	Kaliteli erken çocukluk eğitiminin sağlanması için gereken kaynakların maliyeti. Ayrıca daha yüksek vergilendirmenin getireceği daha yüksek maliyetler.
Çocuklar için yüksek kalitede ve aile dışında bakım sağlar.	Konusunda eğitimli ve çocuk bakımına kendini adanmış profesyonel kişilerin sağlayacağı kaliteli ve lisanslı bakım, çocuklar için mevcut pek çok gayriresmî düzenlemeden daha iyidir. Yetersiz gelir veya çocuk bakımının kalitesini doğru şekilde değerlendirememesi nedeniyle çok sayıda anne-babanın yetersiz çocuk bakımını tercih ettiği yolunda kanıtlar bulunmaktadır.	Daha yüksek kalitede çocuk bakımı hizmetleri sunmak için gereken ekstra kaynakların maliyeti.
Çocuklar için yaşama daha eşit bir şekilde başlama fırsatı sağlar.	Çoğu ilerlemiş toplumun temel değerlerinden biri olan eşitliği destekler. Bütün çocuklar aynı miktarda erken çocukluk eğitiminden faydalanabilir. Özellikle düşük gelirli ailelerden gelen çocuklar büyük fayda görür.	
Anneler ve Aileler Üstündeki Etkiler		
Çalışan annelerin uğradığı vergi ayrımcılığına son verir.	Vergilendirilebilen gelirden çocuk bakımı maliyetlerini düşmeye izin verilmemesi, annelerin işgücüne katılımlarını azaltan bir vergi eşitsizliğine yol açmaktadır. Artan kamu harcamaları bu etkiyi azaltacaktır. İşe yeni alınan kişilerden devletin daha fazla vergi geliri sağlamasıyla toplum artan verimliliği paylaşmış olur.	Vergiden düşme şu anda çalışan annelerden elde edilen vergi gelirini azaltacaktır. Annelerin çalışması ise hane içinde üretimi azaltacaktır.
Genç ailelere harcamaların yüksek, gelirlerin ise düşük olduğu dönemde destek sağlanmış olur.	Anne-babaların genç olduğu dönemde EÇE maliyetlerinin devlet tarafından karşılanıp yaşları ilerledikçe daha fazla vergi alınması, anne-babaların iş yaşamı ve çocuklarına dair daha sağlıklı kararlar almalarına olanak veren uzun vadeli bir kredi programı işini görür.	Genç ailelere yardım yapılması, işyerinde daha aile dostu izin ve sosyal hak politikaları olması doğurganlığı teşvik edip kamu harcamalarının artmasına neden olabilir.
Anneleri iş yaşamıyla olan bağlarını koparmamaya teşvik eder, iş deneyiminde devamlılığı, terfi almalarını, yarı zamanlı yerine tam zamanlı çalışmalarını sağlar.	Annelerin çalışma yaşamına dair kararları uzun soluklu bir çerçevede almalarını teşvik ederek belli oranda maddi bağımsızlık kazanmalarına, boşanmaları durumunda, yaşlılıkta vs. Yoksul kalmamalarına olanak verir.	Toplumsal cinsiyet rolleri değişmeye devam etmez ve ailelere yönelik politikalar destekleyici olmaz ise, anneler iş yaşamı ve aile faaliyetleri arasında "süper anne" olmanın getireceği gerginliği ve stresi yaşayabilir.
Genç kadınların gelecekteki kariyer ve iş beklentilerine dair varsayımları değişir. Toplumun her kesiminde toplumsal cinsiyet eşitliği desteklenir.	Genç kadınlar eğitim ve diğer insan sermayesi konulu kararları annelerine açık fırsatlar temelinde alırlar. Erken çocukluk eğitimi devletin üstlenmesi annelerin önündeki fırsatları artırarak kızlarının erken yaşta toplumsal cinsiyete değil, beceriye temellenen uzun vadeli insan sermayesi yatırımları yapmalarına olanak verir.	Toplumsal cinsiyet rollerine dair genç erkeklerin tutumlarını değiştirmeye yönelik çalışmalar yapmak gereklidir.
Sosyal yardım ve çocuk bakımı maliyetlerinin iş yaşamını cazip kılmayan etkileri azalır.	Mevcut ve uzun vadedeki sosyal yardım maliyetleri düşer, çocuk fakirliği etkin bir şekilde azalır, yoksulluk döngüsü sona erer. Gelecekte eğitim ve verimlilik artar, çocukların öz saygısı artar, devletlerin vergi aracılığıyla topladığı gelir artar.	Kaliteli EÇE ve bakımın, belki ev ziyaretleri programlarının, eğitim programlarının maliyeti, sosyal yardım politikalarında yapılacak değişiklikler.
Topluma Olan Etkiler		
Çocuklar küçükken toplumda ve eğitimde ortak deneyimler edinirler.	Sosyal uyumu, iyi bir vatandaş olmayı, göçmen ailelerin topluma entegre edilmesini, davranışsal, sosyal veya bilişsel sorunları olan çocukların önceden teşhis edilmesini teşvik eder. Özürlü çocukların entegrasyonu için erken bir temel sağlar.	Artan vergiler. Ayrıca anne-babalar seçimlerinin azaldığı hissine kapılabilir.

Kaynak: Cleveland ve Krashinsky, 2003; Verry'den (1992) uyarlanmıştır.

Tablo 2.1 erken çocuklukta müdahale çalışmalarının olası etkilerini, potansiyel faydalarını ve maliyetlerini göstermektedir. Günlük bakımdan kurum merkezli eğitime ve evde bakıma, her müdahale türünü kapsamaktadır. Ortak noktaları, her birinin maliyetini devletin üstleniyor olmasıdır. Bir sonraki bölümde burada ifade edilen noktalardan bazıları, finansman konusu bağlamında daha ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

Tabloda listelenen faydalardan biri, Türkiye için özellikle önemlidir: Eşit bir toplum için tüm çocuklara eşit fırsat sağlanması. DİE'nin 2002 Gelir Dağılımı Araştırması toplumun en alt % 20'lik kesiminin toplam harcanabilir gelirin % 5.1'ini elde ederken, en üst % 20'lik kesimin bunun % 50.6'sını elde ettiğini göstermektedir. Bu görece olarak eşitsiz bir gelir dağılımıdır. Eğitimle bu ve diğer eşitsizlikler azaltılabilir. EÇE hizmetleri özellikle de elverişsiz çevrelerde yaşayan ailelerin çocuklarına iyi bir başlangıç sağlar.

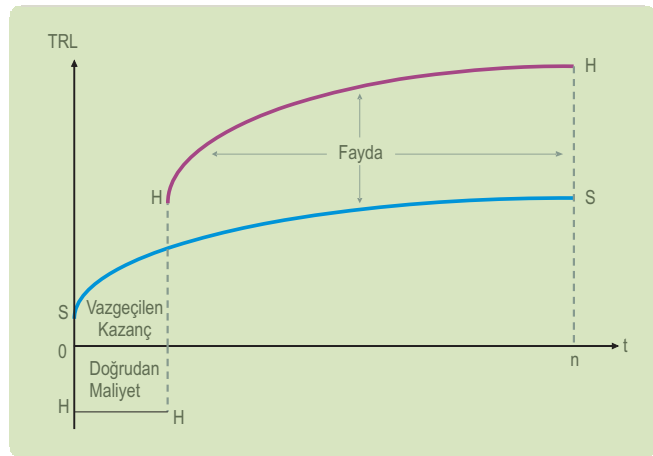
2.2 Fayda-Maliyet Analizi

Fayda-maliyet analizi farklı yatırım projelerinin ekonomik açıdan karşılaştırılmasına olanak veren yöntemlerden biridir. Yapılacak harcamaların ve elde edilecek faydalar günümüz değerine indirgenir ve bir fayda-maliyet oranı hesaplanır. Herhangi bir başka yatırımda olduğu gibi, EÇE hizmetlerine yatırım da başka kullanımlardan bu alana kaydırılacak kaynakların kullanımını gerektirir. Fayda-maliyet analizi belli bir EÇE projesinden edinilen net getirilerin başka tür EÇE projeleriyle veya diğer tür herhangi başka projelerle karşılaştırılmasını kolaylaştırır (Lewin ve McEwan, 2001).

Güçlü bir araç olmasına rağmen fayda-maliyet analizinin bazı zorlukları da vardır. Başlıca zorluk tüm faydaları ve tüm maliyetleri parasal olarak ifade etmektir. Özellikle eğitim projelerinde bu zorluk daha da fazla hissedilir. Tablo 2.1'de listelenen tüm faydalardan sadece bir tanesi bu raporda parasal olarak ifade edilebilir; “...gelir ve üretkenlik açısından uzun vadeli getirileri vardır...” Pek çok önemli fayda ya veri yetersizliğinden, ya da parasal olarak ifade edilemediğinden dolayı analize dahil edilemeyecektir. Buna bağlı olarak da bu araştırma çerçevesinde hesaplanacak fayda-maliyet oranı sadece en asgari düzeyleri belirten bir ön değerlendirme olarak görülmelidir. Gerçek yaşamda bu oranın önemli oranda daha yüksek olmasını beklemek hatalı olmaz.

Eğitim ekonomisi eğitimin ekonomik getirileri ile artan üretkenlik ve buna bağlı olarak artan kazanç arasında bir bağ kurar. Eğitim ve okullaşma arasındaki bu ilişki bir “yaş-kazanç profili” ile gösterilir. Şekil 2.2’de t-ekseninin altındaki alan maliyetleri, üstündeki alan ise faydaları temsil etmektedir. Belli bir düzeyde eğitim alan bir kişinin okulu bitirip çalışmaya başlayacağı varsayılır. Eğitimine bağlı olarak üretkenliği ve maaşı belli bir düzeye kadar yükselir, bir süre için sabit kalır, daha sonra da azalma eğilimi gösterebilir. SS çizgisinin altındaki alan yaşam boyu gelirini, yani emekli olana dek elde edeceği geliri temsil etmektedir. Başka bir kişinin eğitimin bir üst düzeyine devam etmeye karar vermesini ele alalım.

Şekil 2.2 Eğitimin Getirisi

Bu kişi iki tür maliyetle karşı karşıyadır: eğitimin maliyetini kapsayan doğrudan maliyet ile okumaya devam ederek vazgeçtiği kazancı kapsayan, dolaylı maliyet. Eğitim düzeyi daha yüksek olduğundan, verimliliği ve kazancı daha yüksek olacaktır. HH ile SS çizgileri arasındaki alan daha yüksek verimliliğe bağlı olarak elde edeceği artı kazancı göstermektedir. Fayda-maliyet oranı ise bu artı kazancın toplam maliyete olan oranıdır.

Bu analizdeki bir diğer nokta, maliyet ve faydaların günümüz değerlerine indirgenmesidir. Hem maliyetler, hem de faydalar belli bir zaman dilimine dağılmıştır. Harcamalar okulda geçirilen dönemde yapılırken, faydalar iş hayatı dahilinde elde edilir. Bu değerleri günümüz değerlerine dönüştürmek için uygun bir iskonto oranı kullanılır.

Maliyet Tahminleri

Analize dahil edilen maliyetler MEB'in, başka bakanlıkların, yerel yönetimlerin, STKların ve uluslararası kuruluşların üstlendiği maliyetlerdir. Amaç, kamu harcamalarına geri dönen getirileri hesaplamaktır. Okurken vazgeçilen gelirler de maliyetin bir kısmı olarak alınır. Tahmini değere ulaşma süreci, *Ek 1*'de daha ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Sabit yatırım maliyeti hesaplarında iki kritik varsayımda bulunulur. Sabit bir yatırımın getirileri, o tesis veya ekipmanın ömrü boyunca sürer. Bir binanın 30 yıl, büyük çapta onarımların 10 yıl, ekipman ve tefrişin ise 5 yıl ömrü olduğu varsayılmıştır. Duyarlılık analizinde varsayılan farklı ömürler kullanılabilir. Ömürler ne kadar uzunsa, maliyetler o kadar düşer.

İkinci varsayım binaların, tesislerin ve ekipmanların maliyetlerinin yıllandırılmasına ilişkindir. Aşınma payı maliyetleri tesisin ömrüne göre belirlenir. Ancak söz konusu tek maliyet aşınma payı değildir. Tesisin aşınma payına dahil olmayan bölümü, başka bir şekilde kullanılması mümkün kaynaklara yapılmış yatırımı, tesisin inşa edilmesiyle veya ekipmanın alınmasıyla kullanım dışı kalmış kaynakları temsil eder. Burada da uygun bir iskonto oranıyla kullanım dışı kalmış bölümü çıkarmak gerekir. Olay, uygun bir iskonto oranının bulunmasıdır. Ekonomi alanındaki literatür, kullanılmak üzere kesin bir oran sağlamaz. İskonto oranının belirlenmesinde de farklı kavramsal yaklaşımlar mevcuttur (Lewin ve McEwan, 2001). Dahası, gelişmekte olan ile gelişmiş ekonomilerin finans piyasaları arasındaki farklar, bir oranın belirlenmesini daha da güçleştirmektedir. Örneğin, ABD'de gerçekleştirilen projelerle ilgili araştırmalar % 3 ila % 5 arası bir oranın kullanılmasını önerirken, duyarlılık analizlerinde % 10'a varan oranlar kullanır. Van der Gaag ve Tan (1998) Bolivya'daki PIDİ programının analizinde % 7'lik bir iskonto oranı kullanmıştır. Bu raporda iskonto oranı % 6, hassasiyet analizi için ise % 10 olarak alınmıştır.

Tablo 2.2 Öğrenci Başına Harcama (Kamu, İskonto Oranı %6, 2002 Fiyatları) x1000 TL

	Okulöncesi	İlköğretim	Lise	Yüksek Öğrenim
Tesisler	247,27	185,974	333,273	715,684
Büyük Onarımlar	978	1,329	2,591	a
Ekipman	3.083	3,379	4,549	a
Cari	123,729	479,741	1,339,478	1,892,717
Toplam	375,061	670,423	1,679,891	2,608,401

a: Tesis maliyetine dahildir

Kaynak: DPT, MEB, DİE, MB, YÖK

Fayda Tahminleri

Faydaların tahmini değerinin belirlenmesi, anaokulunun çocuğun yaşamına, sağlığına, okula hazır olma durumuna, okuldaki performansına, okul sonrasındaki gelişmelere vs. olan etkisini açıkça ölçen verilerle gerçekleştirilebilir. Böylesi araştırmaların sayısı sınırlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, yazarın bilgisi dahilinde iki araştırma mevcuttur: De Barros ve Mendonça (1999) tarafından yapılan Brezilya araştırması ile, Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman (2001 ve 2004), Bekman (1998) tarafından gerçekleştirilen araştırma. Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman erken çocukluktaki müdahale modellerinin etkilerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma, orijinal okulöncesi örneklemi erişkinliğe kadar izlemiş, EÇE'nin okul performanslarına, eğitim düzeylerine, işlerine, gelirlerine ve sağlıklarına olan etkilerini ölçmüştür. Orijinal örneklem annesi eğitime katılmış ve annesi eğitime katılmamış çocuklardan oluşmaktaydı. Anneler Anne Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP) çerçevesinde eğitim almışlardı. Çocukların bir kısmı evde, bir kısmı gündüz bakımevinde, bir kısmı da eğitim amaçlı merkezlerde bulunuyordu. Örneklem erken çocukluktaki müdahale türünün etkisini ölçmenin yanı sıra, EÇE programlarının etkileri bağlamında karşılaştırılmasına da uygun bir örneklem idi.

Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman'ın Takip araştırmasında elde ettiği bulguların ön analizi EÇE hizmetlerinden faydalanan çocukların, bu hizmetten faydalanmamış çocuklara oranla daha yüksek düzeyde eğitim aldıklarına güçlü bir şekilde işaret etmektedir. Yüksek öğrenim aşamasında bu durum daha da belirgin bir hal almaktadır. EÇE müdahale çalışmasında yer almış çocukların yüksek öğrenime devam etme şansları çok daha yüksekti.

Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman ayrıca herhangi bir EÇE programına devam eden çocukların işsiz olma olasılıklarının daha düşük olduğunu bulmuştur. Halihazırda daha fazlası bir işte çalışmaktadır, EÇE müdahale çalışmasında yer almayan çocuklara oranla daha az kez işsiz kalmışlardır.

Tablo 2.3 Ortalama Eğitim Süresi (Yıl Olarak)

Anne eğitime katılmış	11,32
Anne eğitime katılmamış	10,49
Anne eğitime katılmış veya çocuk anaokuluna gitmiş	10,99
Anne eğitime katılmamış ve çocuk evde bakılmış	10,23
Anne eğitime katılmış ve çocuk anaokuluna gitmiş	11,41
Diğerleri	10,57

Tablo 2.5 İstihdam Statüsü

	İstihdam edilenler (%)
Anne eğitime katılmış	70
Anne eğitime katılmamış	66
Anne eğitime katılmış veya çocuk anaokuluna gitmiş	73
Anne eğitime katılmamış ve çocuk evde bakılmış	51
Anne eğitime katılmış ve çocuk anaokuluna gitmiş	70
Diğerleri	66

Tablo 2.6 İşsiz Kalma Sayısı

Anne eğitime katılmış	1,92
Anne eğitime katılmamış	2,14
Anne eğitime katılmış veya çocuk anaokuluna gitmiş	1,98
Anne eğitime katılmamış ve çocuk evde bakılmış	2,30
Anne eğitime katılmış ve çocuk anaokuluna gitmiş	1,78
Diğerleri	2,15

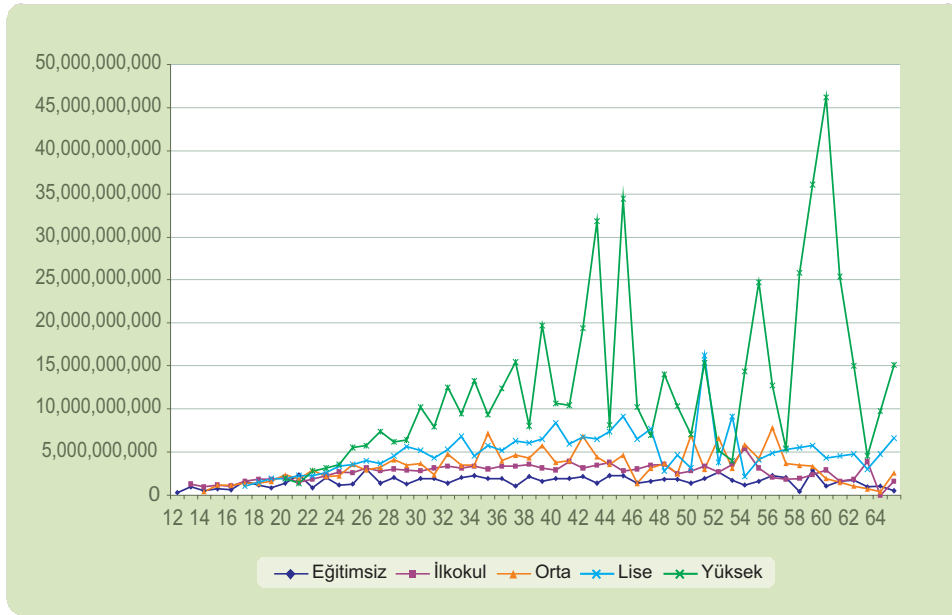
Tablo 2.4 En Son Bitirilen Okul (%)

	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek Öğretim
Anne eğitime katılmış	17,1	19,5	29,3	34,1
Anne eğitime katılmamış	18,7	17,3	41,3	22,7
Anne eğitime katılmış veya çocuk anaokuluna gitmiş	17,6	21,2	29,4	31,8
Anne eğitime katılmamış ve çocuk evde bakılmış	19,4	9,7	58,1	12,9
Anne eğitime katılmış ve çocuk anaokuluna gitmiş	14,3	18,0	35,7	32,1
Diğerleri	19,3	18,2	37,5	25,0

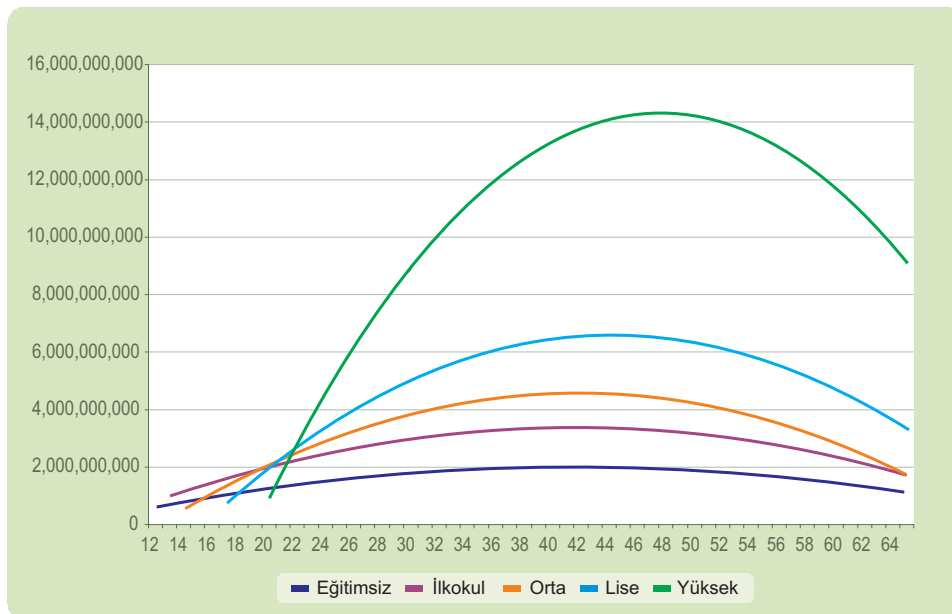
Bu raporda kullanılacak yaş-kazanç profili DİE'nin 2002 Hanehalkı Gelir ve Gider Araştırması vasıtasıyla belirlenmiştir. Kazançla dair rakamlar, özel sektörde maaşlı çalışanlardan alınmıştır. Şekil 2.3'te de görüldüğü gibi, daha fazla eğitim genelde daha yüksek gelir anlamına gelmektedir. Fakat bu duruma uymayan bazıları olduğu gibi, bazı yaş gruplarında gözlem sayısı ya çok azdır ya da hiç gözlem yapılmamıştır; bu da rakamların dalgalanmış, hatta çelişmiş gibi görünmesine neden olmaktadır. Şekil 2.4 düzeltilmiş yaş-kazanç profilini sunmaktadır.

Şekil 2.3 Yaş-Kazanç Profili (Ham veri)

Kaynak: DİE

Şekil 2.4 Yaş-Kazanç Profili

Kaynak: DİE

Fayda-Maliyet Oranları

Fayda-maliyet oranları hesaplamasındaki faydalar özel sektörde ücretli çalışanların yaşam boyu artan üretkenliği bağlamında EÇG programlarından elde edilen faydalar, maliyetler ise kamunun üstlendiği okulöncesi eğitim masrafları ile öğrencilerin bir üst düzey eğitime devam etmeleri sonucu kazanmadıkları kazançlardır.

İki farklı senaryo için modellemeler yapılmıştır. Senaryolar AÇEP Takip Araştırması'nın ön bulgularına ve EÇE'nin etkilerine dair uluslararası alanda edinilmiş kanıtlara temellenmiştir.

I. Senaryo 1000 çocuğun bir yıl boyunca anaokuluna gideceğini varsayar. Bu çocukların 950'si ilköğretimi tamamlar, 670'i liseyi bitirir, 240'ı ise daha yüksek öğrenime devam eder ve mezun olur. Bu çok mütevazı bir senaryodur. Senaryo II daha çok Takip Araştırması'nın sonuçlarına temellenmiştir; üniversite mezunlarının sayısı 250'ye yükselir.

Tablo 2.7 Okullaşma Oranları ve Senaryolar

	Mevcut	Senaryo I	Senaryo II
İlköğretim	94.2	95.0	95.0
Lise	66.0	67.0	67.0
Yüksek Okul	23.3	24.0	25.0

Tablo 2.8 Fayda-Maliyet Oranları

İndirim Oranı	Senaryo I	Senaryo II
%6	4.35	6.31
%10	2.09	2.84

Hesaplanan oranlar birden fazladır; bu da toplam faydanın toplam maliyetten fazla olduğunu gösterir. Okulöncesi eğitim programı kârlı bir yatırımdır. Analizdeki faydanın, paraya dönüştürülebilir tek fayda olduğu unutulmamalıdır. Buna bağlı olarak, faydalar ve fayda oranı, olabilecek en asgari düzeydedir. Örneğin, ücretlerde artış hem doğrudan, hem de dolaylı vergiler bağlamında vergi gelirlerinde de bir artış anlamına gelmektedir. Basit bir tahmin yürütüldüğünde, ücretlilerden sağlanan gelir vergisi gelirlerinin Senaryo I'de % 1.3, Senaryo II'de ise % 2.7 oranında artacağı görülür.

Abecedarian (Masse ve Barnett, 2002) ile Perry Okulöncesi (Schweinhart, Barnes ve Weikart, 1993) projeleri, bu alanda önde gelen araştırmalardır. Her iki proje bir grup çocuğun çocuklar 27 yaşına gelene dek kişisel ve toplumsal gelişimi ile aileleri ve toplumla olan etkileşimlerini izlemiştir. Örneklem okulöncesi eğitim projesine katılan ve katılmayan çocuklardan oluşmuştur. Ölçülebilir faydalar ve maliyetler arasında eğitimin yanı sıra, sağlık, istihdam statüsü ve suç nitelikli faaliyetler de yer almıştır. Fayda-maliyet oranının tahmini değeri Perry Okulöncesi projesi için 7, Abecedarian projesi için ise 4'tür. Bu özellikle yüksek fayda-maliyet oranı, başlıca olarak proje katılımcılarının suç nitelikli faaliyetlere daha az girişmesinin sonucudur.

Gelişmekte olan ülkelerde EÇE programlarının etkilerine dair boyamsal veriler bulunmadığından mevcut az sayıda araştırma, senaryolara temellenmektedir. van der Gaag ve Tan (1998) Bolivya'daki PIDI programının fayda-maliyet oranını hesaplamıştır. PIDI, büyük kentlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan çocukları hedefleyen bir programdır. Bu çocuklar bebek ve çocuk ölüm oranlarının, yetersiz beslenme ve hastalık oranlarının yüksek, fiziksel ve toplumsal kalkınma

düzeylerinin düşük olduğu bir çevrede yaşadıklarından, risk altında kabul edilirler. İlkokula kayıt oranı düşük, sınıf tekrarı ve okulu terk oranları yüksektir; çocukların neredeyse hiçbiri liseye devam etmemektedir. Programa katılan çocuklar beslenme, sağlık ve zihinsel gelişim hizmetleri alır. Van der Gaag ve Tan iki senaryoyu analiz etmiştir. Bu senaryolar 5 yaş altı ölüm oranlarının düşmesine, ilkokula kayıt oranlarının artmasına ve sınıf tekrarı ile okulu terk oranlarının düşmesine temellenir. Risk altındaki çocuklar için hesapladıkları fayda-maliyet oranı 2.26, daha geniş bir kitle için hesapladıkları oran 1.38'dir.

Mısır'da yapılan bir araştırma (Dünya Bankası, 2001) bölgesel farklılıkları ele almıştır. Buradaki senaryolar, okullaşma oranlarında artış ve sınıf tekrarı ile okulu terk oranlarında düşüşe temellenir. Oranlar 1.20 ila 5.81 arası bir yelpazeye yayılmıştır.

Young ve Van der Gaag'ın (2002) Ürdün araştırması çocuk ölüm oranlarının düştüğü, ilköğretim ve lise eğitiminde okullaşmanın arttığı senaryoları ele alır. Oranlar 1.49 ila 3.06 arası bir yelpazeye yayılmıştır.

Araştırmaların her birindeki iskonto oranı % 7'dir.

Tablo 2.9 EÇG'yi hedeflemeyen bazı projelerin fayda-maliyet oranlarını sunmaktadır. Bu araştırmanın bulguları ile bahsi geçen diğer araştırmalar, okulöncesi eğitimin kârlı bir yatırım olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo 2.9 Seçilmiş ve EÇG'yi Hedeflemeyen Bazı Projelerin Fayda-Maliyet Oranları

Proje	Oran
Hill Forest Kalkındırma Projesi, Nepal	1,18
Filipinler Ilocos Sulama Sistemlerini İyileştirme Projesi	1,48
Büyük Ölçekli Alternatif	1,32
Küçük Ölçekli Alternatif	1,99
Hayvancılığı Geliştirme Projesi, Uruguay	1,59
Hayvancılığı ve Tarımı Geliştirme Projesi, Paraguay	1,62
Pamuk İşleme ve Pazarlama Projesi, Kenya	1,80
Kunda Çimento Fabrikası, Estonya	2,27

Kaynak: van der Gaag ve Tan (1998)

• 3. EÇE FİNANSMANI •

Fayda-maliyet analizi EÇE'ye yatırım yapmanın aile, birey ve toplum açısından kârlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Her yatırım gibi, EÇE'ye yatırım yapmak için de kaynak gereklidir. Mevcut % 25 okullaşma oranı hedefine ulaşmak ciddi bir yatırım gerektirecektir. Bu hedef, 323 bin çocuğun daha okullaşması demektir. Bir sınıfın 20 kişi aldığı varsayılırsa, 16150 yeni sınıfa ihtiyaç duyulacaktır. Tesis ve ekipmanın başlangıç maliyeti 2002 fiyatlarıyla yaklaşık 1 katrilyon TL'dir. Bu miktar, MEB'in 2002 yatırım bütçesinin neredeyse tamamına eşittir. Yatırım harcamaları yüksek olduğunda, finansman maliyeti de yüksek olacaktır. Bir önceki bölümde bu nokta analize dahil edilmemiştir. Cari harcamaların da büyük kaynaklar gerektireceği beklenmelidir. Ancak sorulması gereken soru maliyetleri, sermaye ve yinelenen maliyetleri kimin üstleneceğidir. EÇE için finansman sağlanmasında paydaşların göreceli payları ne olacaktır? Finansman sağlama işini neden devlet üstlenmelidir? EÇE programlarının finanse edilmesindeki ana konular, bunlardır.

3.1 Devlet

Çoğu ülkede maddi kaynaklar başlıca olarak merkezi veya yerel yönetimler, yani devlet tarafından sağlanır. Buradaki önemli nokta, yapılacak kamu harcamalarının gerekçeleridir. EÇE rekabet piyasasında üretilen özel bir ürün olsa, devlet müdahalesi piyasada verimsizliğe neden olur, müdahalenin tek gerekçesi, pazarın aksaması durumunda geçerli sayılabilirdi.

EÇE hizmetleri anne-babaların satın aldığı ekonomik bir hizmet olarak düşünülebilir. Bu hizmetler, yukarıda tartışıldığı gibi anne-babalara fayda sağlar; işgücü piyasasında kullanmak için daha fazla vakitleri olur. Çocuklara fayda sağlar. Eğitim, anne-babaların değer verdiği bir şeydir. Dahası, fayda-maliyet analizinde de gösterildiği gibi, çocukların üretkenliği yaşamın daha sonraki evrelerinde, iş hayatına atılıp daha fazla gelir elde ettiklerinde artar. Anne-babalar EÇE hizmetlerini satın alıp almamaya, alırlarsa da ne kadarını alacaklarına karar verirler. Ancak bu faydaların değerlendirilmesinde piyasada bir sorun belirir. İlki, dışsallıklardır; yani faydalardan sadece anne-babalara ve çocuklar değil, toplum da yararlanır. İkincisi, anne-babaların karar verme noktasında bilgiye bağlı sorunları vardır.

EÇE hizmetlerinden yararlanan çocuklar okulda daha başarılı, ilerideki yaşamlarında daha üretken olurlar. Üstelik daha sağlıklıdır. EÇE'nin bu faydaları, toplumun geri kalanına da yansır. Daha üretken bir şekilde çalışanlar, onlarla birlikte çalışan kişilerin de daha üretken olmasını sağlar. Gelirleri daha yüksek olduğundan daha fazla vergi verirler; bu da etkili bir şekilde işleyen toplumsal ve ekonomik altyapı için gereklidir. Toplanan vergilerdeki artış, tüm çocuklara daha eşit fırsatlar sunan bir toplumsal altyapıya daha fazla harcama yapılması anlamına gelir. Sağlık sorunlarına bağlı pek çok maliyet kamu harcamalarıyla karşılandığından, daha sağlıklı olunmasının da tüm topluma yansımaları mevcuttur. Çoğu anne-baba karar alırken bu faydaları göz önünde bulundurmadığından, daha az miktarda EÇE hizmetleri satın alabilirler. Çocuklarının eğitime verdikleri önem açısından anne-babalar çok geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bazı anne-babaların harcama yapmaya hazır oldukları düzey, devlet desteğini gereksiz hale getirebilir. Öte yandan bazı anne-babaların çocuklarının eğitim ve refahına fazla bir değer vermediği durumlarda kamu harcamaları daha verimli sonuçlar doğuracaktır. Tüm bu dış etkenler, EÇE hizmetlerinin devletçe yapılmasını gerektirmektedir.

Bu dış etkenlerin göz önünde bulundurulmadığı durumlarda bile, anne-babalar yeterli derecede EÇE hizmeti satın almayabilir veya aldıkları hizmetin kalitesi yeterince yüksek olmayabilir. İlk sorun bütçe sıkıntıları olabilir; bu hizmetlere verecek paraları olmayabilir. Tamamen rekabete dayalı durumlarda anne-babalar çocuklarının gelecekteki gelirlerine karşılık kredi alabilir. Ama bu pek çok anne-baba için zor, hatta imkânsız olabilir. İkincisi, almak istedikleri EÇE hizmetinin kalitesini kolayca ölçemezler; yani, yeterli bilgiyle donanmış değillerdir. Bunun sonucunda da almak istedikleri EÇE hizmetlerinin kalitesi, karar alma süreçlerinde gerektiği derecede önemli bir rol oynamaz. Bu nedenler de maliyetlerin devletçe üstlenmesi için genel kabul gören savlardır.

Anne-babalar EÇE hizmetlerinden doğrudan faydalanır; daha fazla zamanları olur ve işgücü piyasasına daha fazla katılırlar. Bu da gelirlerinin artması anlamına gelir. Bu özel bir fayda olmasına rağmen, dış etkenleri de vardır. Çalışan anneye bağlı olarak artan verim düzeyi, diğer vergi mükelleflerine de önemli faydalar sağlar. Bir anne çocuğuna bakmak için iş piyasasından ayrılmak zorunda kalırsa maaşını ve büyük olasılıkla becerilerini kaybeder; vergiden sağlanan gelir azalır, bu da diğer vergi mükelleflerine olumsuz şekilde yansır.

Yine dışsallıklar göz önüne alınmadığında, anne-babalar küçük çocuklarına bakmak için iş piyasasından ayrıldıklarında karşılaştıkları kısa ve uzun vadeli kişisel ve toplumsal kayıpların tam tamına farkında olmadıklarından, EÇE hizmetlerini yeterince satın almayabilirler.

Bu dış etkenler ile bilgi yetersizliği pazarın aksayacağını, buna bağlı olarak EÇE hizmetlerinin devlet tarafından sağlanması savlarını oluşturur.

Pazarın aksamaması durumunda bile eğitim bir toplumun toplumsal ve ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynadığından, devlet müdahalesinin haklı olduğu durumlar olabilir. İlk başta, eşitlik konusu vardır. Tüm anne-babaların maddi olanakları çocuklarının eğitime yatırım yapmaya ve doğrudan veya dolaylı tüm giderleri karşılamaya yetmez. Serbest piyasa koşullarında, anne-babası yatırım yapacak güçte olan çocuklar eğitim alır. Bu durum toplumsal bakış açısından yetersiz yatırım yapılmasını getirir. Dahası, eğitim yaşam boyu elde edilecek kazancın belirleyicilerinden biri olduğundan eşitsizlikler bir nesilden diğerine sürüp gidebilir. Devlet, eşitlik sağlanmasını istediği için müdahale eder.

İkincisi, eğitimin bir değer ürünü olduğu kabul edilir. Rakama dökülmesi kolay değildir ve piyasa güçlerine bırakıldığında bazı unsurlar noksan kalabilir. Eğitim ekonomik ve toplumsal kalkınma için gereklidir, bu yüzden ve hiçbir şeyin eksik olmaması için devlet müdahale eder.

Türkiye’de EÇE hizmetlerinden faydalanan çocukların yüzde 93’ü kamusal alanda yer alır ve maliyetin çoğunu devlet üstlenir. MEB’in bütçesi, diğer bakanlıklar ve kamu kurumlarının bütçeleri ile birlikte belirlenir. Devletin sorunlarından biri, giderleri farklı bakanlıklar arasında, MEB için ise eğitimin farklı düzeyleri ve türleri arasında bölüştürmektir. Bir yanda devletin eğitimin farklı düzeyleri için belirlediği okullaşma hedefleri varken, öte yandan kaynaklar yetersizdir. EÇE MEB’in öncelikli alanlarından biri olmasına rağmen, zorunlu olmadığı için hak ettiği ilgiyi görmez. 2002 yılında MEB bütçesinin sadece % 0.33’ünü EÇE hizmetlerine ayırmıştır. Hedeflenen okullaşma oranlarına ulaşılacaksa eğer, hem MEB’in bütçesi, hem de EÇE hizmetlerine ayrılan bütçe artmalıdır. Her bir sınıftaki öğrenci sayısı yönetmeliklerce anaokullarında 20, ana sınıflarında da 25 ile kısıtlandığından EÇE ilköğretime göre mevcut koşullarda öğrenci başına daha pahalı bir eğitimidir. İlköğretimde, zorunluluklar nedeniyle sınıflar çok daha büyük olabilmektedir.

3.2 Kullanıcı Ücretleri

Çoğu ülke maliyetin bir kısmını karşılamak için kullanıcı ücreti talep eder. Kullanıcı ücreti ülkeden ülkeye büyük farklılıklar gösterir. Bazı ülkeler maliyetin büyük bölümünü karşılayacak oranda ücret talep eder ve sadece çok fakir aileler veya risk altındaki çocuklar gibi ekstrem noktalar söz konusu olduğunda bu ücreti almaz. Bazı ülkeler ise maliyetin sadece küçük bir kısmını geri almaya çalışır. Türkiye’de kullanıcı ücreti sadece yiyecek giderlerini ve işletme maliyetinin bir kısmını kapsar. Ücretler her yıl, her il ve ilçe için yerel bazda belirlenir. EÇE zorunlu olmadığı için şehit, özürlü veya çok fakir ailelerin çocukları dışında kimseye ücrette indirim yapılmaz. Toplam kapasitenin yüzde onu bu çocuklar için ayrılır ve hiçbir ücret talep edilmez. Bunun dışında anne-babaları şehit, özürlü veya tek kişi olan, annesini veya babasını kaybetmiş veya özel eğitimsel ihtiyaçları olan çocuklara öncelik tanınır. Benzer şekilde, anne-babası çalışan veya ebeveynlerinden biri veya her ikisi yurtdışında çalışan veya fakir olan çocuklar da okula kabul sürecinde göz önüne alınır. Ancak öğrencilerin yüzde 90’ı tam ücreti ödemek durumundadır.

Okullar ayrıca anne-babalardan gönüllü bağışlar da kabul eder. Ancak bu bağışın bazı durumlarda gönüllü yapıp yapılmaması belirsiz olduğundan, konu tartışmalı bir konudur. Halihazırda İstanbul’da devletin anaokulları ve ana sınıfları için aylık ücret ortalama 100 milyon TL civarındadır. Bu pek çok anne-baba için yüksek bir meblağdır. Buna bağlı olarak da EÇE hizmetlerine en fazla ihtiyaç duyan en fakir aileler bu ücretleri ödeyemeyeceklerdir. Ancak bu miktarı ödeyebilecek pek çok anne-babanın da olduğunu belirtmek lâzımdır. MEB maliyetin bir kısmını, en azından mümkün olduğu kadarıyla cari giderlerin bir kısmı geri almaya çalışmalıdır.

DİE’nin Gelir Dağılımı Araştırması’na göre Türkiye’de gelir ölçeğinin en üst % 20’sini kazanan kesim eğitim hizmetleri için harcanabilir gelirinin % 3.4’ünü harcarken, en alt % 20’lik kesim % 0.3’ünü harcamaktadır. En alttaki % 20’lik kesimin gerçekten de fakir olduğu düşünülürse, EÇE’ye yatırım yapmaları gerçekten de maddi olarak güçtür. En alt grupta yer alanların eğitime dair bilgilerinin de yetersiz olduğunu varsaymak hatalı olmayacaktır.

Dahası, DİE’nin 2002 Eğitim Harcamaları Araştırması EÇE hizmetlerine yapılan harcamaların eğitim harcamalarının küçük bir bölümünü oluşturduğunu göstermektedir. Çocukları devlet okullarında okuyan hanelerde toplam eğitim harcamalarının sadece % 0.3’ü EÇE hizmetlerine harcanmaktadır. Bu da çocuk başına yaklaşık 155.2 milyon TL’ye tekabül eder. Çocukları özel okullara gidenler için bu rakamlar sırasıyla % 0.5 ve 3592.8 milyon TL’dir. Bu rakamlar bir yandan da EÇE’nin hanelerin büyük bölümü için bir öncelik taşımadığını göstermektedir.

3.3 Özel Kaynaklar

Bazı ülkelerde kamu sektörüne sübvansiyon sağlanır. EÇE hizmetlerinin büyük ölçüde özel sektör tarafından karşılandığı bazı ülkelerde bu hizmetler özel, kâr amacı güden veya gütmeyen kurumlara devredilir. Her iki sistemi de destekleyen savlar mevcuttur. Sonuca kendi başına mı ulaşılacak, yoksa o sonucu elde etmek için dışarıdan bir başkası mı tutulacak verilmesi gereken karar budur. Her iki durumun da doğru ürünün en düşük maliyetle sunulmasını sağlama alacak kendi maliyetleri vardır. Devlet özel sektörden aracılara sübvansiyon sağladığında, doğru türde EÇE hizmetlerinin sağlanması ve devletin sağladığı finansmanın verimli bir şekilde kullanılması için bu aracılara denetlemesi gerekir. Bu sürecin sözleşme maliyetleri vardır. Hizmetlerin doğası ve kalitesine dair çok

sayıda belirsizliği kapsar; pahalı olabilecek denetleme mekanizmalarını gerektirir. Öte yandan devlet bürokrasilerinin rant arayan bir doğası olduğu çok iyi bilinen bir olgudur. EÇE hizmetlerinin devlet tarafından bu şekilde sağlanması, özel sağlanan hizmetlerden daha pahalıya çıkacaktır.

Devlet özel sektördeki üreticilere sübvansiyon sağlamaya başladığında, EÇE hizmetlerini kâr amacıyla sağlayanlar da bu sistemde yer almak isterler. Bu kurumlar, bu yenilikçi sistem sayesinde daha kaliteli hizmeti daha düşük ücretle sunabileceklerini ileri sürer. Rekabet piyasalarında kâr amaçlı kurumlar tüketici talebini karşılarken maliyetleri en düşük düzeyde tutmaya çabalar. Aksi takdirde rekabet sonucu firmalar piyasadan çekilmek zorunda kalır. Kâr amacı gütmeyen kurumların kâr elde etmeye yönelik böylesi bir çabası olmadığı, bu yüzden de kaynaklarını devletin gerekli gördüğü hizmetler yerine başka yerlere kaydırabilecekleri önü sürülebilir. Öte yandan, kamuya ait faydalar söz konusu olduğunda devlet kâr amacı güden kurumların performansını değerlendiremezse, aralarındaki anlaşma başarısız olur. Kâr amacı gütmeyen kurumların böyle bir amacı yoktur.

Pek çok OECD ülkesinde kamu sübvansiyonu sadece devletin hedeflediği çocukların okullaşmasını sağladıkları durumlarda özel sektörden kurumlara da sağlanır.

Türkiye’de EÇE hizmetlerinden faydalanan çocukların sadece % 7’si özel sektöre ait kurumlara kayıtlıdır. Kâr amacıyla işletilen özel anaokulları, ana sınıfları ve gündüz bakımevleri daha çok büyük kentlerde bulunur. Bu kurumlara devam eden yaklaşık 26 bin çocuğun 14 bini İstanbul, İzmir ve Ankara’da yaşamaktadır. Dokuz ilde hiçbir özel kurum bulunmamaktadır. Büyük kentlerde hizmetlerin bütün maliyetini karşılayabilecek ve gerek zorunluluktan, gerekse eğitimsel amaçlardan dolayı EÇE hizmetlerini mutlaka kullanacak anne-babaların olması, bu hizmetlerin büyük kentlerde yoğunlaşmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu kurumların nerelerde bulunduğu bir yandan gelir dağılımına dair bazı fikirler de sağlayabilir.

3.4 Alternatif EÇE Modelleri ve Finansman Seçenekleri

İkinci Bölüm’de yer alan fayda-maliyet analizine dahil edilen maliyetler, MEB, yerel yönetimler, diğer kamu kurumları, ve STK’nin sunduğu EÇE hizmetlerinin maliyetleridir. Bu hizmetler kurum merkezlidir. Kurum merkezli EÇE modeli, mevcut pek çok modelden sadece birisidir (Bekman, 1998). Modelin hem başlangıç maliyeti, hem de işletme maliyetleri diğer EÇE modellerinden daha yüksektir. Dahası, kapasitesini kısa ila orta vadede artırmak çok maliyetli olacaktır. Örneğin, hedeflenen % 25’lik okullaşma oranına ulaşmak için en az 16150 yeni dersliğe ve en az 16150 yeni öğretmene ihtiyaç vardır. Tek bir model, farklı çocuk gruplarının çeşitli ihtiyacına cevap vermede yetersiz kalacaktır. Farklı ihtiyaçlara yönelik farklı modellerin geliştirilmesi daha az maliyetli ve daha verimli olacaktır. Bu modeller, mevcut modelin yanında yürüyecek şekilde geliştirilecektir. Bir açıdan, mevcut modeli tamamlar nitelikte olacaklardır. Genel amaç, yoksulluğu azaltacak ve eşitliği geliştirecek bir bakış açısından çocuklara ulaşmak olmalıdır.

Ev merkezli bir program olan AÇEP, alternatif modellere iyi bir örnektir. Program sadece çocuğu değil, çocuğun yakın çevresini ve annesini de hedefler, ev ortamında bilişsel ve psikososyal gelişimi desteklemeyi amaçlar (Bekman, 1998). İkinci Bölümde de değinildiği gibi, AÇEP başarılı olmuş bir programdır. Düşük maliyetlidir, büyük ölçekte uygulanabilir ve toplumun çeşitli kesimini

hedeflemek, risk altındaki çocuklara ulaşmak açısından çok esnektir. Dahası, devlet ile STK işbirliğine dair çok iyi bir örnektir. Program Anne Çocuk Eğitimi Vakfı tarafından geliştirilmiş ve yönetilmiş, daha sonra MEB’e devredilmiştir. Halihazırda MEB, SHÇEK ve AÇEV birlikte çalışmaktadır.

AÇEV’e aynı modellemeler uygulandığında, fayda-maliyet oranlarının daha da yüksek olduğu görülür. Dahası, AÇEV Takip Araştırması lise eğitimi düzeyinde okulu terk oranının annesi eğitime katılmamış çocuklar için % 7.35, annesi eğitime katılmış çocuklar içinse % 2.44 olduğunu bulmuştur. Öğrencilerin lise birinci sınıfın sonunda okulu terk ettikleri varsayılınca fayda-maliyet oranı 2.28 olarak bulunur. Bu değer Senaryo II için elde edilen fayda-maliyet oranına eklendiğinde, 10 gibi çok yüksek bir değer elde edilir.

Tablo 3.1 Fayda-Maliyet Oranları (iskonto oranı %6)

	Senaryo I	Senaryo II
MEB	4,35	6,31
AÇEV	5,91	8,14

Son zamanlarda, özellikle de gelişmekte olan bazı ülkelerde uygulanan bir model, mikro-teşebbüs projelerinin başlatılmasıdır. Genelde ev merkezli bir gündüz bakımevi açmak isteyen kadınlara sübvansiyonlu kredi sağlanır. Hizmetin kaliteli olmasını sağlama almak için, kredi almaya uygun görüldükleri takdirde girişimcilere eğitim ve destek sağlanır. Bu model de hem çocukları, hem de anneleri destekler. STKların yardımıyla uygulanabilir.

Finans Araçlarının Türleri

Politikalara bağlı olarak, EÇE hizmetlerinin teşvik edilmesi ve sağlanmasına yönelik kullanılabilecek maddi kaynak mekanizmaları çok çeşitlidir. Cleveland ve Krashinsky'den (2003) alınan aşağıdaki listede, bazı OECD ülkelerinde kullanılan araçlar sunulmuştur.

- Doğum izni, ebeveyn izni, babalara doğum izni, çocuk yetiştirme izni, aile izni tümü de ücretli veya ücretsiz sosyal hakları kapsar. Türkiye’de bu araç İş Kanunu yönetmeliklerine göre uygulanmaktadır.
- Evrensel hizmetlerin veya kısıtlı alıcısı olan hizmetlerin devlet eliyle sağlanması. MEB ve SHÇEK tarafından sağlanan hizmetler bu kategoriye dahildir.
- Çocuk bakımı giderlerinin düşülmesi veya çocuk bakımı giderlerine bağlı vergi kredisi. Sadece ücretli ve maaşlı çalışanlar eğitim giderlerinin küçük bir oranını vergilendirmeden sonra geri alabilmektedir.
- Çocuk bakımına ilişkin belli bazı giderlerin alınması koşuluyla sunulacak kuponlar (örneğin kâr amacı gütmeyen sağlanan hizmet, akreditasyon veya kaliteye ilişkin bazı göstergeler).
- Çalışmaya ve belli bazı çocuk bakımı türlerinin kullanılması koşuluyla düşük gelirli aileler için gelire bağlı çocuk bakımı sübvansiyonları.
- Çocuk bakımı sağlayan kurumlara koşullu veya koşulsuz olarak sağlanan ücret hibeleri, işletme hibeleri, bakım hibeleri.
- İş eğitimi veya istihdam edilme gibi koşullara bağlı olarak sosyal yardım çerçevesinde çocuk bakımı harçlığı sağlanması.
- Evde bakımı sübvansiyon edecek vergi kolaylıkları veya parasal hibeler.
- EÇE hizmeti sunan kurumlara sermaye hibeleri.
- İşçilere sağlanan sosyal hakların, işveren tarafından sağlanan hizmetlerin ve bu hizmetlere yapılan sermaye yatırımlarının vergiden düşülebilmesi. İşverenlerin kreş hizmeti sunması, işçilere sağlanan sosyal haklardan biridir.
- Çocuk bakımı sağlayan kurumların net gelirinden daha az vergi alınması, çocuk bakımı hizmetleri işletenlere ve çocuk bakımı hizmeti satın alan anne-babalara daha düşük satış vergisi uygulanması.

EÇE hizmetlerine finansman sağlanmasının en iyi tek bir yöntemi yoktur. Her şey, ülkenin sosyal ve ekonomik hedeflerine, devlet ile aile arasındaki ilişkiye nasıl yaklaştığına ve farklı EÇE politikalarının fayda ve maliyetlerini nasıl değerlendirdiğine bağlıdır. Üstelik EÇE gereksinimleri ülkenin farklı noktalarında farklılıklar gösterir. EÇE faaliyetlerinin doğası büyük bir kentte farklı, küçük bir köyde farklı olabilir. En önemli unsur, hedeflenen gruplara ulaşılmasındaki esneklik ve verimlilik. AÇEP gibi esnek programlar düşük maliyetli olduğu gibi, EÇE hizmetlerinden faydalanmak için öncelikli olan ancak bu hizmetlere ulaşamayan risk altındaki çocukları hedefleyebilir. Böylesi programlar, devletin anaokulu programını tamamlar nitelikte olabilir.

• 4. SONUÇ •

Fayda-maliyet analizi EÇE hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının ekonomik açıdan çok cazip olduğunu göstermektedir. Okulöncesi eğitimin okullaşma üstündeki etkisine dair çok muhafazakâr varsayımlarda bulunulmasına rağmen, fayda-maliyet oranları görece olarak yüksektir. EÇE'nin diğer faydalarının dahil edilmesi durumunda, oranlar daha da yüksek olacaktır.

Yüksek fayda-maliyet oranları EÇE hizmetlerinin yaygınlaştırılması için tek neden değildir. Türkiye'de çocukların mevcut durumu, yoksulluk ve çeşitli alandaki eşitsizlikler eğitimi, özellikle de EÇG'yi devletin ve toplumun yüzleşip bir çözüm bulmasını gerektiren önemli birer konu kılmaktadır.

Hedeflenen % 25 okullaşma oranına ulaşmak, ciddi oranda ekstra kaynakları gerektirmektedir. Bu kaynaklar yaratılabilir. Devlet belli bir hedefe yönelik ve esnek programları desteklemelidir. Bu programların fayda-maliyet oranları çok daha yüksek olacaktır. Devlet mümkün olduğunca yapılan harcamayı geri almaya çalışmalıdır. Ancak devletin yoksul kesimi hedefleyen EÇE hizmetlerine yüklü sübvansiyon sağlaması veya bu hizmetleri ücretsiz sağlaması da şarttır.

• 5. EK: FAYDA VE MALİYET VERİLERİ •

Yaş-Kazanç Profili

Bu rapor çerçevesinde artan iş üretkenliğine bağlı elde edilen faydalar, buna bağlı olarak da artan gelir, ana fayda kabul edilmiştir.

DİE, 2002 yılında bir gelir ve bütçe harcamaları araştırması yapmıştır. Özel sektörde ücretli çalışanların aldıkları ücrete dair tahminler, bu araştırmada elde edilen verilerden sağlanmıştır. Yaş-öğrenme profillerinde özellikle de lise veya yüksek öğrenim almış, yaşları daha ileri ücretli çalışanlar arasında bazı boş veya çok az veri içeren hücreler mevcuttur. Bu hücrelerin değerleri basit dışdeğerbiçim ile tahmin edilmiştir.

İskonto Oranı

Hem faydalar, hem de maliyetler güncel değerlere indirilmelidir. Bu raporda iskonto oranı % 6 olarak alınmıştır.

Maliyetler

- Tesisler

Tesislerin yeniden yapılması durumundaki maliyetlerinin tahmini değeri, Devlet Planlama Teşkilâtı'nın (DPT) izlediği projeler bazında belirlenmiştir. Yıllık Yatırım Programları belli kamu yatırımı projelerine dair bilgiler sunmanın yanı sıra, bunların geçen yıllar zarfındaki ilerlemelerini de izler. DPT'nin geliştirmiş olduğu yatırım deflatörleri ile maliyetlerin herhangi bir yıldaki değeri bulunabilmektedir.

Okulöncesi çağındaki çocuklar anaokullarına ve ana sınıflarına gider. Anaokulları sadece 3 ila 5 yaş çocukları içindir, ana sınıfları ise bu yaştaki çocuklar için ilköğretim okullarında ayrılan bir veya iki sınıfı kapsar. Okulöncesi eğitim kurumlarının maliyeti hesaplarken bir ilköğretim okulundaki okulöncesi çağındaki çocukların mevcut oranının değişmeyeceği varsayılır.

Tablo Ek-1 Eğitim Düzeyine Göre Yaş-Kazanç Profili (milyon TL)

Yaş	Eğitim almamış	İlkokul (5 yıl)	İlköğretim (8 yıl)	Lise	Yüksek öğrenim
12	295				
13	932	1,300			
14	588	1,020	446		
15	789	1,220	1,220		
16	603	1,050	1,170		
17	1,630	1,660	1,470	1,110	
18	1,210	1,840	1,370	1,510	
19	829	1,860	1,600	2,010	
20	1,410	2,070	2,440	1,910	1,950
21	2,360	1,500	1,830	2,280	1,420
22	833	1,880	2,930	2,320	2,800
23	2,050	2,280	2,150	2,630	3,130
24	1,220	2,690	2,340	3,340	3,620
25	1,290	2,650	3,610	3,560	5,520
26	3,000	3,210	2,950	3,990	5,750
27	1,470	2,800	3,290	3,720	7,460
28	2,080	3,020	4,090	4,550	6,210
29	1,270	2,920	3,440	5,680	6,470
30	1,920	2,870	3,740	5,270	10,200
31	2,000	3,180	2,430	4,390	7,910
32	1,450	3,350	4,760	5,370	12,500
33	2,080	3,180	3,470	6,850	9,530
34	2,280	3,400	3,460	4,580	13,300
35	2,000	3,030	7,150	5,770	9,320
36	1,960	3,340	4,060	5,190	12,400
37	1,040	3,350	4,640	6,280	15,500
38	2,150	3,590	4,370	6,140	8,040
39	1,600	3,170	5,770	6,500	19,700
40	1,910	2,890	3,830	8,400	10,700
41	1,990	3,960	4,080	5,950	10,500
42	2,140	3,150	6,890	6,740	19,400
43	1,470	3,540	4,500	6,560	31,800
44	2,300	3,860	3,600	7,460	8,130
45	2,280	2,870	4,650	9,110	34,400
46	1,390	3,100	1,380	6,490	10,200
47	1,660	3,500	3,170	7,700	6,980
48	1,870	3,580	3,720	2,810	14,000
49	1,820	2,530	2,550	4,660	10,400
50	1,400	2,800	6,980	3,110	7,120
51	1,930	3,330	3,080	16,200	15,400
52	2,670	2,690	6,600	3,780	5,220
53	1,740	3,610	3,170	9,100	3,980
54	1,230	5,430	5,900	2,160	14,340
55	1,660	3,190	4,200	4,090	24,700
56	2,340	2,030	7,860	4,915	12,700
57	2,100	1,800	3,659	5,328	5,450
58	400	1,990	3,515	5,534	25,825
59	2,980	2,360	3,362	5,740	36,013
60	1,050	2,940	1,940	4,370	46,200
61	1,660	1,640	1,535	4,575	25,400
62	1,720	1,850	1,130	4,780	15,000
63	983	3,920	805	3,000	4,600
64	1,100	20	480	4,800	9,850
65	593	1,580	2,600	6,600	15,100

Kaynak: DİE

Ne yazık ki daha yüksek eğitim için belli projeler bazında tesislerin maliyetine dair tahmini değerlerin belirlenmesi mümkün olmamıştır. Sabir yatırım giderleri 1999-2003 dönemi için hesaplanmış ve artan öğrenci sayısına bölünmüştür. Anadolu Üniversitesi hesaplamalara dahil değildir.

Tesislerin 30 yıllık bir ömrü olduğu varsayılmıştır. Tesislerin maliyetini yıllandırırken kullanılan iskonto oranı % 6’dır.

- Ekipman ve Büyük Tamiratlar

Ekipman ve büyük tamiratlara yapılan harcamalar Yıllık Yatırım Programları vasıtasıyla hesaplanmıştır. Burada da yine bu harcamaları yüksek öğrenim için ayrı ayrı hesaplamak mümkün olmadığından, yüksek öğrenim tesislerinin maliyetine dahil edilmişlerdir.

Büyük tamiratların ömrünün 10 yıl, ekipmanların ise 5 yıl olduğu varsayılmıştır.

Tablo Ek-2 Öğrenci Başına Maliyet (Devlet, 2002 Fiyatları, x1000 TL)

	Okulöncesi	İlköğretim	Lise	Yüksek Öğrenim
Tesislerin İnşa Edilmesi	3,403,631	2,559,907	4,587,452	9,851,275
Büyük Tamiratlar	7.200.853	9,783	19,069	a
Ekipman	12,985	14,232	19,16	a
Toplam	3,423,817	2,583,922	4,625,681	9,851,275

a: Tesislerin maliyetine dahildir.

Kaynak: DPT, MEB, DİE, MB, YÖK

- Cari Giderler

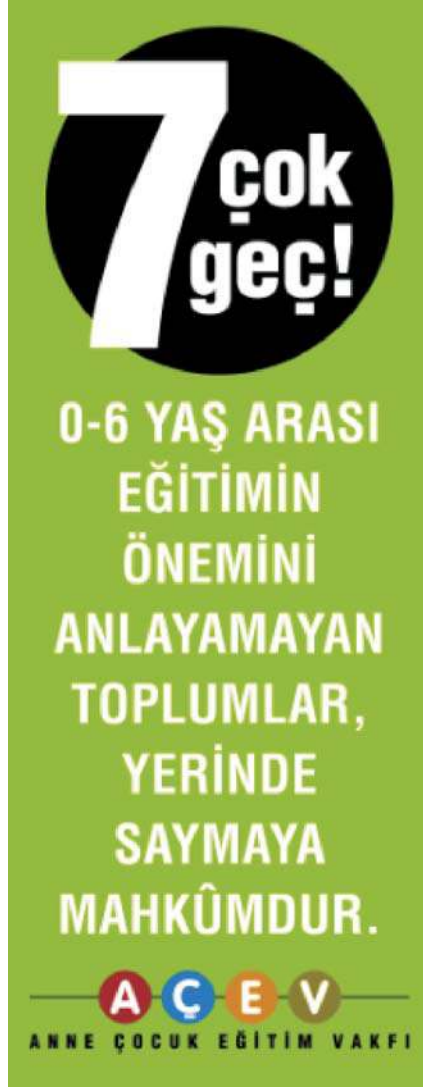
Cari giderler yatırım giderlerine dahil edilmeyen tüm diğer harcamaları kapsar. DİE, 2002 yılında eğitim harcamalarına dair bir araştırma yapmıştır. Araştırma devletin, yerel yönetimlerin, eğitim kurumlarının, STKların, hanelerin ve yabancı kuruluşların yaptığı harcamaları ele almıştır. Bu raporda kullanılan tahmini cari gider değeri, bazı değişikliklerle bu araştırmadan sağlanan verilerle belirlenmiştir.

Araştırma MEB dışındaki kurumlarca yapılan harcamaların dağılımına dair bilgi sağlamamaktadır. Bu harcamaların bir kısmının yatırım giderleri olması yüksek bir olasılıktır. Ancak, bu değerlerin cari giderlere dahil edilmemiş olması, tahmini değerlere büyük bir etki etmeyecektir. Eğitimin tüm düzeylerinde toplam harcamaların % 70'inden fazlası MEB ile haneler tarafından üstlenilmektedir. Herhangi bir yanlışlık varsa bile, bu yanlışlığın çok yüksek olmadığı düşünülmektedir.

• KAYNAKÇA •

- Bekman, S. (1998), Eşit Fırsat: Anne Çocuk Eğitimi Programı'nın Değerlendirmesi, İstanbul, AÇEV.
- Barros, R. P. de ve R. Mendonça (1999), "Brezilya'da Okulöncesi Eğitimin Maliyet ve Faydaları (Costs and Benefits of Pre-school Education in Brazil)", Dünya Bankası.
- Çelenk, S. (2003), "Seçilmiş Bazı Okulöncesi Faaliyetlerin Okuduğunu Anlamadaki Başarıya Etkileri: Türkiye'den bir Deneyim (The Effect of Selected Preschool Activities on the Success of Reading Comprehension: A Turkish Experience)", Reading Improvement, 40(3): 117-125.
- Haveman, R. ve B. Wolfe (1984), "Çocukların Okula Devam Etmelerinin Belirleyicileri: Yöntem ve Bulgulara Bir Bakış (The Determinants of Children's Attainments: A View of Methods and Findings)", Journal of Economic Literature, 33(4).
- Kağıtçıbaşı, Ç., D. Sunar ve S. Bekman (2001), "Erken müdahalenin uzun vadedeki etkileri: Türkiye'den düşük gelirli anne ve çocuklar (Long-term effects of early intervention: Turkish low-income mothers and children)", Applied Developmental Psychology, 22: 333-361.
- Kağıtçıbaşı, Ç., D. Sunar ve S. Bekman (2004), "AÇEP Takip Araştırması".
- Krashinsky, M. ve G. Cleveland (2003), "OECD Ülkelerinde EÇE Hizmetlerinin Finanse Edilmesi (Financing ECEC Services in OECD Countries)", OECD.
- Levin, H. M. ve P. J. McEwan (2001), Cost-Effectiveness Analysis: Methods and Applications, 2. baskı, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Masse, L. N ve W. S. Barnett (2002), "Abecedarian Erken Çocukluk Müdahale Programı'nın Fayda-Maliyet Analizi (A Benefit-Cost Analysis of the Abecedarian Early Childhood Intervention)", American Journal of Orthopsychiatry, 63(4): 500-508.
- Myers, R. (1996), Hayatta Kalan On İki: Üçüncü Dünya Ülkelerinde Erken Çocukluk Gelişimi Programlarının Güçlendirilmesi (The Twelve Who Survive: Strengthening Programs of Early Child Development in the Third World), 2. baskı, Ypsilanti, Mich.: High/Scope Press.
- Van der Gaag, J. (2000), "Çocuk Gelişiminden İnsan Gelişimine (From Child Development to Human Development)", From Early Child Development to Human Development, içinde (der.) M. E. Young, Washington DC, Dünya Bankası.
- Van der Gaag, J. ve J. P. Tan (1998), Erken Çocukluk Gelişimi Programlarının Faydaları: Ekonomik Açıdan bir Analiz (The Benefits of Early Child Development Programs: An Economic Analysis), Washington DC, Dünya Bankası.
- Dünya Bankası (2001), "Mısır Arap Cumhuriyeti: Erken Çocukluk Eğitimi/Gelişiminin Ekonomik Açıdan Analizi (Arab Republic of Egypt: An Economic Analysis of Early Childhood Education/Development)."
- Dünya Bankası (2001a), "Brezilya: Erken Çocukluk Gelişimi: Anaokullarının Etkisi (Brazil: Early Child Development: A Focus on the Impact of Preschools)."
- Young, M. E. (1996), "Erken Çocukluk Gelişimi: Geleceğe Yapılan Yatırım (Early Child Development: Investing in the Future)", Direction in Development, Washington DC, Dünya Bankası.
- Young, M. E. ve J. Van der Gaag (2002), "Öğrenmeye Hazır mı? Ürdün'de 4-6 Yaşındaki Çocukların İhtiyaçlarının ve Çocuklara Yönelik Programların Değerlendirilmesi (Ready to Learn? An Assessment of Needs and Programs for Children Ages 4-6 in Jordan)", Dünya Bankası.

Anne Çocuk Eğitim Vakfı

Büyükdere Cad. Stad Han. No:85 Kat:2 34387 Mecidiyeköy - İstanbul
Tel: 0 212 - 213 42 20 Faks: 0 212 - 213 36 60 e-posta: acev@acev.org
www.acev.org